

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Andra Kammaren. N:o 32.

Lördagen den 31 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet herr *C. Wallis'* motion, n:o 172.

§ 3.

Föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 6 och 47 samt sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 1.

§ 4.

Efter erinran, att kammarens talman och ledamöter, enligt Kongl. Maj:ts kallelse, nu hade att begifva sig till rikssalen för att mottaga Kongl. Maj:ts svar i anledning utaf åtskilliga af innevarande Riksdag antagna grundlagsändringar, hemställde herr talmannen, att kammaren ville ajournera detta öfverläggningsplenium till kl. 1 e. m.

Denna herr talmannens hemställan bifölls af kammaren.

Kl. 1 e. m.

§ 5.

Herr statsrådet m. m. grefve *H. Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

Andra Kammarens Prot. 1900. N:o 32.

angående efterskänkande af ett kronan tilldömdt skadeersättningsbelopp för obehörig afverkning å den Rättviks och Boda socknemän upplåtna så kallade brobyggnadsskog i Kopparbergs län;

angående försäljning af två under förra landshöfdingebostället 2 mantal Marieholm n:is 1 och 2 i Skaraborgs län lydande lägenheter;

angående försäljning af vissa till kronoparken Alträsk i Norrbottens län hörande jordområden; och

angående upplåtelse åt staden Kristianstad af ett till kronoparken Gamla Espet i Kristianstads län hörande område.

De kongl. propositionerna bordlades.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets memorial n:o 45, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatsens fjerde hufvudtitel.

Punkterna 1 och 2.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 3.

Angående föreslagen voteringsproposition i afseende å anslaget till landets fasta försvar.

Kongl. Maj:t hade under denna hufvudtitel i punkten 23 föreslagit Riksdagen, vland annat, att för fortsatt stärkande af landets fasta försvar bevilja 4,853,100 kronor samt till utgående under år 1901 deraf anvisa 2,147,500 kronor.

Med anledning häraf hade utskottet uti sitt utlåtande n:o 5 i punkten 24:o mom. b) hemställt, att Riksdagen måtte för fortsatt stärkande af landets fasta försvar bevilja 4,853,100 kronor samt till utgående under år 1901 deraf anvisa 2,147,500 kronor.

Hvad utskottet sålunda hemställt hade Första Kammaren bifallit, hvaremot Andra Kammaren bifallit en vid momentet fogad, af herr Pehrson i Törneryd m. fl. afgifven reservation, deruti yrkats, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, att Riksdagen, för fortsatt stärkande af landets *nuvarande* fasta försvar, å extra stat för år 1901 anvisade 2,147,500 kronor.

Då kamrarne sålunda i detta ärende fattat olika beslut, hvilka utskottet icke kunnat sammanjemka, hade utskottet för frågans afgörande genom gemensam omröstning föreslagit följande voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med Första Kammaren, vill, att Riksdagen

må för fortsatt stärkande af landets fasta försvar bevilja 4,853,100 kronor samt till utgående under år 1901 deraf anvisa 2,147,500 kronor, röstar

Angående föreslagen voteringsproposition i afseende å anslaget till landets fasta försvar.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

(Forts.)

Nej;

Vinner Nej, har Riksdagen, i likhet med Andra Kammaren, på det sätt bifallit Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, att Riksdagen, för fortsatt stärkande af landets *nuvarande* fasta försvar, å extra stat för år 1901 anvisat 2,147,500 kronor.»

Vid punkten var fogad reservation af herrar *Pehrson* i Törneryd, *Andersson* i Vestra Nöbbelöf, *von Friesen*, *Persson* i Stallerhult, *Larsson* i Mörtlösa, *Sjö* och *Persson* i Tällberg.

Sedan den föreslagna voteringspropositionen blifvit föredragen, begärdes ordet af:

Herr *Andersson* i Vestra Nöbbelöf, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det är naturligen mindre behagligt att uppträda i en fråga sådan som denna, då skilda principer gjort sig gällande mellan kamrarne, men när jag är af den uppfattningen, att denna fråga är sådan, att man icke bör votera gemensamt beträffande densamma, så har jag icke kunnat underlåta att yttra några ord. Jag nämnde, att det är obehagligt att yttra sig, och jag försäkrar, att denna känsla äfven gjort sig gällande bland mina kamrater från denna kammare inom utskottet vid behandlingen af föreliggande voteringsproposition. Detta föranledde oss att försöka sammanjemka frågan, på det att vi skulle undvika en konflikt mellan kamrarne. Andra Kammarens ledamöter framstälde i sådant syfte ett sammanjemkningsförslag, deri ganska stora eftergifter gjordes från vår sida. Men Första Kammarens ledamöter accepterade icke detta förslag; derest de ickeingo en liten summa på hand för Bodens befastande, så ville de icke höra talas om någon sammanjemkning. För att nu visa, att förslaget härom var allvarligt menadt, skall jag anhålla att få för kammaren uppläsa detsamma. »Utskottet hemställer, att kamrarne, en hvar med frånträdande af sitt förut fattade beslut, må *dels* till fortsatt stärkande af landets fasta försvar bevilja 4,853,100 kronor och deraf till fortsatt stärkande af landets *nuvarande* fasta försvar å extra stat för år 1901 anvisa 2,147,500 kronor, *dels* och att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, derest Kongl. Maj:t skulle finna nödigt att förelägga en kommande Riksdag förslag angående befastningsanläggning vid Boden, i samma förslag måtte innefattas

*Angående
förslagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å anslä-
get till landets
fasta försvar.*

upplysning om, förutom kostnaden för sjelfva fästningen och dess bestyckning, jemväl kostnaden för behöflig besättningsstyrka och för densamma erforderliga byggnader, samt om den årliga underhållskostnaden, på det att samtliga till denna fästningsanläggning hänförliga utgifter må kunna samtidigt bedömas.»

(Forts.)

Detta förslag förelades Första Kammarens ledamöter, men de ville, såsom sagdt, alldeles icke lyssna till detsamma, derest icke en viss summa gafs på hand för Bodens befastande. Andra Kammarens ledamöter kunde emellertid icke gå in derpå med hänsyn till den princip, som uttalades vid handläggningen af ärendet inom denna kammare.

Då jag nyss nämnde, att jag ansåg frågan vara af den beskaffenhet, att densamma icke kunde underkastas gemensam votering, skall jag nu anhålla att få anföra endast ett enda skäl för denna min uppfattning. Kongl. Maj:t har begärt, att Riksdagen måtte för fortsatt stärkande af landets fasta försvar bevilja 4,853,100 kronor, och att deraf under nästkommande år få använda 2,147,500 kronor. Derjemte har Kongl. Maj:t föreslagit, att af denna sistnämnda summa skulle anvisas en viss del för fästningsanläggning vid Boden. Detta blef Första Kammarens beslut, men om nu Riksdagen fattar sitt beslut i enlighet med denna voteringsproposition, så finna herrarne, att uti Riksdagens skrifvelse icke kommer att finnas ett enda ord om, till hvilka fästningsbyggnader dessa millioner skola användas, utan endast att de äro anvisade till stärkande af landets fasta försvar. Således skulle det blifva Kongl. Maj:t obetaget att anlägga fästningar hvar han ville; Kongl. Maj:t har aldrig begärt det och icke heller någon motionär. Kongl. Maj:t har begärt ett anslag till landets fasta försvar och att få begyuna anläggandet af en befästning vid Boden. Den princip har dock ständigt inom Riksdagen gjort sig gällande att icke godkänna något förslag från statsutskottet, hvarom icke gjorts någon framställning i Riksdagen.

Således kan jag icke finna, att det är möjligt att votera gemensamt om denna fråga, allra helst som under de senaste åren behandlingen af dylika frågor gått i den rigtning jag nu angifvit.

Jag vill endast erinra om 1897 års Riksdags beslut rörande en intendent vid generalstaben, beträffande hvilken fråga båda kamrarna fattade samma beslut angående summan, men olika beslut i fråga om organisationen. Derom uppsattes en voteringsproposition, hvilken afslogs af Andra Kammaren, emedan den icke ansågs formelt rigtig.

Samma år hade Kongl. Maj:t begärt till en fästningsanläggning vid Boden 500,000 kronor och till samma ändamål vid Göteborg enahanda belopp. Första Kammaren föreslog en voteringsproposition, enligt hvilken Kongl. Maj:t skulle erhålla rättighet att för följande år enligt Riksdagens anvisande använda 1 million till landets fasta försvar. Vid behandlingen af denna voteringsproposition inom Andra Kammaren hänvisades på den förefintliga oegentligheten, att Kongl. Maj:t skulle få använda medel på ett sätt, som icke varit föreslaget;

och blef voteringspropositionen på den grunden af denna kammare afslagen. Således torde herrarne finna, att praxis på de senare åren gått i den rigtning, att, derest det begäres medel för ändamål utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, voteringspropositionen skall afslås.

Om vi skulle vara något tveksamma i detta fall, så hafva vi för öfrigt ett godt föredöme i Första Kammarens beslut förra året då Andra Kammaren i anledning af väckt motion beviljade 360,000 kronor för att utdelas till landets folkskoledistrikt. Denna summa nekade Första Kammaren att bevilja, voteringsproposition uppsattes och förelades kamrarne, men oaktadt det var fråga om olika summor och det alldeles icke gälde att ändra någon författning, så afslog Första Kammaren voteringspropositionen, under det att Andra Kammaren godkände densamma.

På de af mig nu anförda skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å den föredragna voteringspropositionen.

Herr Hedin i Stockholm: Sedan vi af den föregående talaren fått höra lydelsen af det sammanjemkningsförslag, som framstälts till öfverläggning inom utskottet och som till min stora öfverraskning och jag förmodar äfven till stor öfverraskning för flertalet af denna kammares ledamöter blifvit af Första Kammarens statsutskottsledamöter tillbakavisadt, så återstår naturligen icke för någon något tvifvel om karakteren af den strid, man sålunda utmanat, då man tillbakavisat uppfyllandet af den skyldighet, som grundlagen i främsta rummet nämner, nemligen sammanjemkning.

Under hänvisande till hvad den ärade talaren anförde skall äfven jag anhålla, att kammaren behagade afslå denna helt och hållet inkonstitutionella voteringsproposition.

Riksdagens rätt att, huru långt i detalj den sjelf vill, specificera anslag till statsutgifter är i grundlagen tydligen angifven och den är oomtvistad. Betydelsen af denna Riksdagens rättighet ligger deruti, att Riksdagen endast på detta sätt kan möjliggöra en verklig kontroll öfver användningen af de medel, som, anslagna till statsutgifter, ställas till Kongl. Maj:ts disposition. Betydelsen ligger för öfrigt äfven deruti, att denna Riksdagens magt utgör en väl behöffig motvigt mot regeringens magt i ett land, der den ministeriella ansvarigheten absolut icke existerar annat än på papperet, såsom ett sken och ett skämt och icke såsom någon verklighet. Betydelsen af denna magt kan äfven uttryckas på ett annat sätt och ses från en annan sida, i hvilket afseende jag längre fram skall åberopa ett yttrande af en hädangången och af alla djupt saknad man, som vi sett både på ministerbanken här i kammaren och på ledamotsbanken i den Första.

Beträffande det slags frågor, som nu föreligga, nemligen om anslag till fästningsbyggnader, har den rätt jag talar om, Riksdagens rätt att specificera statsutgifterna huru långt i detalj den vill, blifvit en konstitutionel grundsats, hvilken den nya Riksdagen har öfvertagit

Angående
föreslagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å ansla-
get till landets
fasta försvar.

(Forts.)

Angående såsom ett arf från ståndsriksdagen. Det är en grundsats, orygg- föreslagen vo- ligt vidhållen sedan lång tid tillbaka, att icke bevilja summor i klump- teringspropo- till, som det här heter, rikets fasta försvar. Riksdagen har med rätta- sition i afse- icke inlåtit sig på en sådan motsägelse som den att bevilja millio- ende å ansla- ner till fästningsanläggningar, bevilja dem under sådana former, get till landets- att Riksdagen icke vet, hvad det är den gifver till — ty det fasta försvar. att sväfvande uttrycket »landets fasta försvar» upplyser icke mycket

(Forts.)

— Riksdagen har icke, säger jag, inlåtit sig på den motsägelsen att votera millioner utan att veta, hvartill de voteras, men deremot vid uppgörandet af stat för ett embetsverk fastställa antal och belopp af vaktmästarues löner.

Man har visserligen en gång efter representationsförändringen ifrågasatt, att Riksdagen skulle bevilja en summa i klump, en mycket liten summa, en bagatell i jemförelse med den nu ifrågasatta, bevilja den i klump till fästningsanläggningar. Men en skilnad mellan denna casus och den nu föreliggande ligger deri, att förslaget framkom endast af den anledningen, att, sedan en befästningskomité hade i december månad 1867 afgifvit sitt förslag, departementschefen icke hade hunnit att till afgifvandet af statsverkspropositionen i januari 1868 underkasta detaljerna af detta fästningskomiterades förslag med hänsyn till fördelningen af summorna nödig granskning. Det var anledningen, hvarför man då begärde att få en summa i klump.

Dertill kommer, och deri ligger den stora och egentliga skilnaden mellan då och nu, att man icke ifrågasatte, att beloppet skulle beviljas till annat ändamål än de redan befintliga fästningsanläggningarna, till fortsättande af arbetena på dem, och alldeles icke, såsom nu är i fråga, till något nytt företag, som icke redan af Riksdagen i princip beslutats, hvilket nu icke är förhållandet; åtminstone i denna kammare anser man sig behöfva ytterligare pröfvotid, innan man beslutar att gå in på sjelfva principen, att gå in på förslaget om anläggandet af en ny fästning. Deri ligger den stora skilnaden mellan 1868 och nu, att man väl då begärde en liten summa i klump för befästningsändamål, såsom jag nämnde, men begärde den blott till *fortsättande* af arbetena på Karlsborg samt i Stockholms och Karlskronas skärgård.

Ehuru förhållandet var sådant, motsatte sig likväl statsutskottet att lemna ens denna lilla summa icke specificerad i Kongl. Maj:ts händer för rikets fasta försvar. Statsutskottet var dervid nära nog enhälligt. Två reservanter funnos antecknade vid utskottets betänkande, och en gaf sig sedermera till känna i Första Kammaren. Det var således hela statsutskottet från denna kammare och nio af Första Kammarens statsutskottsledamöter, som motsatte sig att gifva Kongl. Maj:t summan i klump och förklarade, att den borde specificeras, hvartill utskottet också afgaf förslag i enlighet med de summor, som funnos i statsrådets anförande till protokollet, men der endast i motiveringen och icke i förslaget. Detta bifölls natur-

ligtvis af Andra Kammaren. Men när frågan kom till Första Kammaren, lät den sig af några generaler förledas — det är icke den enda dumhet, som generalerna förledt dem till — till att afslå, hvad statsutskottet hemställt, och gå in på Kongl. Maj:ts förslag om en klumpsumma. Men detta skedde icke utan strid, och hvad den slutliga påföljden blef, skall jag sedermera berätta.

Under öfverläggningen yttrade bland annat herr Montgomery-Cederhjelm, att det var både en rättighet och en pligt för representationen att göra sig reda för, huru anslagssummorna användes; därför hade han i statsutskottet deltagit i beslutet att hemställa om anslagens specificering och därför vidhöll han detta i Första Kammaren.

Närmast efter honom i ordningen bland talarne kom presidenten Wærn; och då hans anförande icke är så synnerligen långt, torde jag få anhålla om kammarens tillåtelse att uppläsa detsamma:

»Man har här påstått, att det skulle vara både tjenligare och beqvämare, om summan ställes odelad till Kongl. Maj:ts disposition. Vid argumentationen för denna åsigt har man dock endast syftat på framtiden och med hänsyn dertill framlagt sina skäl. En talare yttrade nyss, att en fördelning af anslagssumman skulle tvinga representationen att ingå i undersökningar, hvartill den ej vore kompetent och som ej heller vore lämplig. Han ansåg Riksdagen böra inskränka sig till att endast bevilja runda summor, utan att inlåta sig i någon pröfning af de ändamål hvarför summorna skulle användas, åtminstone ej i detalj. Jag får säga, att jag har en alldeles motsatt åsigt. Jag anser det alldeles icke vara olämpligt, att Riksdagen intresserar sig för frågor och, äfven hvad deras tekniska del beträffar, söker sätta sig in uti och utreda desamma, så mycket mera som det visat sig ganska fördelaktiga resultat af den praxis, som på senare tiden gjort sig gällande, att efter pröfning inom representationen af de särskilda fästningsarbetenas nödvändighet och ändamålsenlighet bevilja anslag för hvart och ett af dem särskildt. De kunskaper, representationens medlemmar i dessa frågor kunna förvärfva, måste alltid lända staten till gagn; och jag tror mig veta, att åtskilliga förändringar i afseende å fästningsbyggandet, som på sista tiden blifvit företagna, varit föranledda af den anmärkning, som vid nästlidne riksdag framställes. Vill man deremot förmena representationen att taga närmare kännedom om frågorna, så minskas naturligtvis kännedomen om saken och jemväl intresset för densamma, hvilket lätt framkallar obenägenhet att bevilja anslag. Med den benägenhet till besparingar, som nu gjort sig gällande, är det grundad anledning att antaga, att representationen icke kan finnas villig att bevilja några runda eller odelade summor eller några medel alls, derest den icke blir satt i tillfälle att taga kännedom om behofvet och nyttan af de arbeten, hvartill medlen skola användas. Det förtroende till lämpligheten af våra fästningsbyggnader och den trygghet, man på försvarsväsendet i denna del bör grunda, och hvarom befästningskomitén yttrat sig,

Angående
föreslagen
föringspropo-
sition i afse-
ende å anslaget
till landets
fasta försvar.

(Forts.)

Angående såsom vore det en sak af allra högsta vikt, tror jag icke vinnes, föreslagen vo- derest icke Riksdagen lemnas tillfälle att yttra sig om och lära- teringspropo- känna äfven detaljerna. Jag fruktar storligen» — orden torde- sition i afsc- förtjena ihågkommas — »att det i framtiden kan komma att- ende å ansla- uppstå häftiga strider om befästningsarbetenas fortsättande, derest- get till landets- man icke ändrar system och afträder från den väg, hvarpå man- fasta försvar. nu synes vilja slå in. För min del bifaller jag utskottets hem- ställan i det föredragna momentet.»

(Forts.)

Det var mom. d af trettonde punkten i utskottets utlåtande n:o 28.

Vidare torde jag få erinra om, att herr Wallenberg alldeles bestämdt uttalade sig för rättigheten af statsutskottets åtgärd att afstyrka beviljandet af den begärda summan i klump och i stället föreslå dess specificerande för de särskilda arbetena. Han sade väl, att han under vissa förhållanden kunde vara benägen att votera en rund summa för befästningsanläggningar, ehuru icke då, d. v. s. — märken det väl — en rund summa till fortsättande af redan befintliga arbeten, som icke voro fullbordade, men alldeles icke en rund summa, i hvilken skulle ingå medel till något nytt företag, som icke genom Riksdagens beslut redan vore fastställt.

Jag vill ock erinra ur ett följande yttrande af herr Wærn, att han påpekade, att den princip, som han förfäktade, redan blifvit grundfäst under ståndsrepresentationen, hvarför han sade: »då Riksdagen tillförene förklarar sig vara emot beviljandet af anslag i rund summa, hemställer jag, om det nu är en sådan omkastning i sinnena, att man, då principfrågan är af vikt, skulle vilja byta om princip.» Och statsrådet Abelin erkände, »att deras åsigt, som påyrkade en fördelning af ifrågavarande anslag å de särskilda befästningsarbetena, vore värd allt beaktande.» Detta yttrade han, ehuru han framlagt förslaget af de praktiska skäl, som jag nyss nämnde, och detta under förhållanden, då det icke var fråga om, att några medel skulle utgå till någonting annat än fortsättning af redan beslutade fästningsarbeten.

Ja, Första Kammaren, såsom jag nyss nämnde, följde sina generalers råd, afslog statsutskottets hemställan och biföll Kongl. Maj:ts proposition. Men detta fick Första Kammaren en icke så lätt glömd anledning att ångra, i det att Första Kammaren sedermera fick finna sig uti en gemensam votering, som i sig innefattade äfven ett förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t. Om denna gemensamma votering fördes mycken tvist i Första Kammaren; i Andra Kammaren deremot icke, af det skäl att det icke var fråga den gången om någonting nytt, utan blott om beloppen af anslag, om hvilka alla menniskor voro i princip ense, nemligen anslag till fortsättande af redan förut varande fästningsbyggnader. Men i Första Kammaren fick man strid om detta. Der funnos de, som tyckte, att det var hårdt att nödgas gå med på en skrifvelse rörande Karlsborg. Men sedan man funderat litet på saken, gick man in på detta med något flera röster än de, som gången förut slagit i hjel statsutskottets

hemställan. Detta skedde — det bör jag kanske tillägga — på den 1:sta april; Första Kammaren hade i den saken ordentligt narrat sig själf.

Sedermera har den principen stått fast, att Riksdagen icke beviljat summor i klump till det fasta försvaret utan visshet om, hvartill de skola användas, utan Riksdagen beviljar den och den summan till det försvarsarbetet, den och den summan till ett annat, o. s. v. Låt oss taga ett exempel från början af denna tid och ett från slutet af densamma. År 1897 begärdes af Kongl. Maj:t till Göteborgs försvar en half million kronor; vidare till påbörjande af fästningsanläggningar vid Boden en half million kronor; för det tredje begärdes anslag till Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning och slutligen anslag till förstärkningsarbeten vid Kungsholmens fästning. Det var år 1897. Om vi gå tillbaka till början af perioden till 1871, så begärdes af Kongl. Maj:t anslag — alla beloppen af Kongl. Maj:t fixerade — först till Karlsborg, dels så och så mycket till hufvudvallen, dels så och så mycket till förrådsbyggnader o. s. v.; för det andra till Vaxholm särskilda summor till Fredriksborgssundets befästande, till fullbordande af försänkningarne, till jerntornen och till bepansringarne; för det tredje till Karlskrona, anslag till befästningarne vid hamnen och vid Hvita Krog; och för det fjerde till Norrland, en uppgifven summa till anläggning af depôt och befästningar derstädes. Således, denna konstitutionella grundsats, befast redan under ståndstiden, har sedermera oryggligen vidhållits under den nya Riksdagen; den utgör ett fullkomligt korrekt uttryck af den i grundlagen hägnade rättigheten för Riksdagen att specificera statens utgifter — ja, herr Montgomeri-Cederhjelm kallade det icke blott en rättighet, utan äfven en pligt, såsom vi nyss hörde. Denna rättighet har hittills blifvit oryggligen iakttagen, och denna rättighet, denna princip skall Andra Kammaren icke underkasta en gemensam votering, som dermed icke har någonting att göra. Skola vi verkligen, kastande öfver bord denna grundsats, som dock utgör en af de fixa punkterna bland så mycket annat, som är omtvistadt i vårt politiska lif, särskildt med hänsyn till gemensam votering, skola vi, kastande denna grundsats öfver bord, låta det genom en gemensam votering afgöras, dels att Riksdagen icke får emot Första Kammaren och ett här till äfventyrs befintligt annex vidhålla denna rätt att specificera statens inkomster och derigenom möjliggöra kontrollen öfver användningen af statens medel, dels å andra sidan, att man får påtvinga Riksdagen att votera anslag, om hvilka den icke vet, hvartill de skola användas? Här vill man nu, under skenet af att vi bevilja anslag dels till de gamla fästningsanläggningarne, dels till ett nytt företag, bemyndiga Kongl. Maj:t att använda hvart enda öre af anslaget i den form, som af Första Kammaren ifrågasatts, till hvilket slags företag, som kan kallas för befästningsanläggning, och hvar helst han vill i Sveriges land. När

Angående
föreslagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å ansla-
get till landets
fasta försvar.

(Forts.)

Angående föreslagen voteringsproposition i afseende å anslaget till landets fasta försvar. har det blifvit grundlagslydelse, att vi skola underkasta oss en sådan voteringsproposition?

Hvarje proposition, den må förekomma inom ena kammaren eller vara en proposition att afgöras genom votering af båda kamrarna, bör för öfrigt hafva den karakteren, att hvar och en skall kunna svara ärligt efter sin öfvertygelse, rösta för det, som han anser vara bäst och riktigast. Derutaf följer, så vida jag vill iakttaga den enda rationella grundsatsen för uppställande af propositioner för voteringar, att jag icke får uti en votering sammanslå flera ämnen, så att jag tvingar den, som icke helt enkelt uteblir från voteringen, att antingen rösta för alla de sammankopplade saker, som propositionen innehåller, och af hvilka han kanske gillar några, men ogillar andra, eller också undandraga äfven den del af ämnet sin röst, för hvilken han gerna skulle vilja rösta. Här har man just åstadkommit en sådan voteringsproposition. Man vill tvinga dem, som gerna vilja gifva detta belopp och mera dertill för fortsättande af arbetena på landets fasta försvar, en fortsättning, som ju är en af gammalt afgjord fråga, en pröfvad fråga, en princip, hvarom det icke finnes någon tvist — alla dem, som vilja rösta för detta ändamål, vill man tvinga, säger jag, under en framställning af sväfvande beskaffenhet, att gifva sina röster äfven för det, som de ogilla, och som icke har blifvit genom en principvotering af Riksdagen fastställt.

(Forts.)

Det anförda synes mig vara alldeles afgörande skäl för det påstående, jag började med, nemligen att den framställda voteringspropositionen är helt och hållet inkonstitutionel, hvarför jag skall instämma i herr Hans Anderssons i Nöbbelöf yrkande, att kammaren måtte densamma ogilla.

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman, mina herrar! Man kan hafva olika åsigter angående sjelfva kärnan i det förslag, som här föreligger. Man kan hafva skilda meningar om rättigheten af Bodens befastande; man kan anse sig behöfva betänketid för detta besluts fattande, o. s. v. Man kan, säger jag, hafva olika åsigter i denna fråga, och jag har sjelf stått på den sidan, att jag ansett det vara för mig angeläget att få något längre betänketid för att fatta min mening i detta efter min uppfattning mycket viktiga ärende.

Men saken är en annan, då fråga ligger före, såsom nu är fallet, då jag är stäld att afgifva mitt votum, huruvida frågan kan och skall konstitutionelt lösas genom en gemensam votering. Jag har då icke kunnat mot statsutskottets majoritet följa reservanternas från denna kammares mening, utan jag har på grund af den uppfattning, jag hyser, måst ansluta mig till majoritetens mening. Jag anser det nemligen vara konstitutionelt origtigt att vägra votering i det nu föreliggande fallet.

Här är nemligen, enligt de af kamrarne fattade beslut, fråga om olika statsutgifter. I det ena fallet är det fråga om en utgift af 4,853,100 kronor, hvaraf skulle under år 1901 utgå 2,147,500 kronor; i det andra fallet har, enligt Andra Kammarens beslut, beviljats allenast den senare summan eller hvad som skulle utgå under år 1901. Här är sålunda efter min uppfattning en bestämd skilnad med afseende å statsutgifter. Såvidt jag kan läsa 65 § riksdagsordningen, talas der icke om, att det skall vara fråga om någon summa, som gäller endast det år, för hvilket man reglerar staten, utan der talas endast om, att kamrarna stanna i olika beslut beträffande statsutgifter; då skall frågan lösas genom gemensam votering. Då nu här är fråga om olika utgifter, måste, efter min uppfattning, redan på denna grund en gemensam votering komma till stånd. Visserligen talar 69 § regeringsformen om regleringsåret och hvad som dermed har sammanhang; men 69 § regeringsformen visar till 65 § riksdagsordningen och ingenting annat.

Men det är icke nog härmed, utan det är, efter min uppfattning, äfven fråga om olika ändamål med dessa beslut. Ty säga hvad man vill, äro ändamålen fullständigt olika. Och jag förstår icke, huru det skall vara möjligt att komma till rätta med denna sak, der det gäller så olika ändamål och olika användning af en summa, derest ej frågan löses genom en gemensam votering. Om det nu icke står tydligt nog uttryckt i klämman till de beslut, som här föreligga, så tror jag icke, att någon af oss skall kunna neka till, att det här gäller Boden eller icke Boden. Allra minst borde de kunna neka dertill, som voro reservanter vid statsutskottets hemställan under fjerde hufvudtiteln, när denna fråga var före. Ty i den reservation, som då afgafs af ledamöter från denna kammar, af hvilka jag var en, ha vi uttryckligen talat om, att här gäller beslutet Boden eller icke Boden. Vi ha sagt — jag skall tillåta mig uppläsa det: »Hvad vidare beträffar det belopp, som i den kongl. propositionen omnämnes såsom varande behöfligt för fästningsbyggnader under år 1901, har utskottet icke något att deremot erinra, men på grund af hvad som härofvän yttrats, håller utskottet före, att man icke i en så stor och viktig fråga som angående anläggning af en fästning vid Boden bör binda kommande Riksdagars beslut förr, än meningarne derom hunnit mera stadga sig, samt efter en ytterligare noggrann pröfning af frågan. Det har därför syntts utskottet, som det vore riktigast att nu bevilja anslag endast till nu befintliga fästningar och icke för längre tid än för nästkommande år.»

Jag frågar hvar och en, om icke i detta ligger ett erkännande af, att det är fråga om Boden eller icke Boden. Derför inlades också i Andra Kammarens kläm, att anslaget var afsedt för de nuvarande fästningarne och icke för några nya. Deri ligger efter min uppfattning skilnaden mellan dessa beslut.

Nu kan man klandra och säga, att det hade varit bättre, i fall dessa förslag till klämman och voteringsproposition hade innehållit

*Angående
föreslagen vo-
teringsprop-
osition i afse-
ende å anslat-
get till landets
fasta försvar.*

(Forts.)

Angående
förelagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å anslä-
get till landets
fasta försvar.

(Forts.)

bestämda summor för de olika ändamålen och särskildt angifvit hvad som behöfts för Boden. Jag erkänner, att detta hade varit bättre och riktigare och enklare, och det är att hoppas, att man för framtiden må få det så stäldt. Men i den kongl. propositionen förhåller det sig så, att sedan man talat om de olika fästningarne, hvaribland Boden, äro klämmarne framställda på liknande sätt, som skett i den nu föredragna voteringspropositionen. Icke heller i den kongl. propositionen är således någon dylik uppdelning gjord.

Vi ha äfven vid föregående tillfällen gjort på liknande sätt. Särskildt erinrar jag mig beslutet i fjor, då Riksdagen beviljade 13 millioner till krigsfartygsmateriel. Det talades i det beslutet icke om, huru många eller huru stora båtar skulle byggas, utan dessa 13 millioner öfverlemnades fritt till Kongl. Maj:ts disposition. Så äfven här. I klämman af Första Kammarens beslut ligger, att Kongl. Maj:t får dessa 4 millioner att använda på det sätt, som Kongl. Maj:t finner lämpligt. Andra Kammaren deremot säger: nej, vi kunna icke bifalla detta; vi fordra, att dessa medel skola användas till det nuvarande fasta försvaret.

Då jag sålunda anser, att här föreligger en väsentlig skilnad med afseende å statsutgiftens såväl belopp som ändamål, är det för mig omöjligt att biträda yrkandet om afslag å voteringspropositionen.

För öfrigt, mina herrar, denna fråga måste väl på något sätt lösas. Det undras mig, huru det skulle komma att se ut, i fall denna voteringsproposition blefve afslagen. Huru skulle det blifva, huru skulle det då se ut? Andra Kammaren har fattat beslut om användande af dessa 2,147,500 kronor till de nuvarande fästningarne. Första Kammaren har fattat ett annat beslut. Huru skall denna fråga lösas, och huru skall Kongl. Maj:t använda denna summa? Skall Kongl. Maj:t rätta sig efter Första Kammarens eller efter Andra Kammarens beslut? Eller huru skall det blifva?

Efter min uppfattning är denna fråga af den beskaffenhet, att den måste lösas genom gemensam votering, ty detta anser jag vara grundlagsenligt. Såsom jag redan sagt, har man här två olika summor och olika ändamål. Jag ber, att Andra Kammaren icke måtte förkasta förslaget om gemensam votering, då ju i motiveringen till den reservation, jag tillåtit mig åberopa, vi erkänt, att det här gäller Boden eller icke Boden. Derför synes det mig, som om Andra Kam-maren icke borde neka att votera i denna fråga.

Herr talman, jag anhåller om bifall till statsutskottets förslag.

Häruti instämde herr *Boström* i Bodbyn.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Den senaste talaren erkände, att det hade varit riktigtare, om voteringspropositionen varit uppsatt på ett annat sätt. Enligt min öfvertygelse hade detta varit det enda rigtiga; såsom frågan nu ligger, är det, efter min tanke, alldeles origtigt att votera.

Talaren uppläste den reservation, som var fogad vid statsutskottets betänkande, när det gälde sakfrågan, och sade, att derpå skulle anslaget utgående stödja sig. Nej, mina herrar, det stödjer sig icke på detta, ty i Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t kommer icke ett enda ord med vare sig af motiveringen i utskottets betänkande eller af motiveringen för reservationen. Denna skrifvelse kommer endast att innehålla de ord, som här stå i voteringspropositionen, och icke ett ord derutöfver. Kan den senaste talaren säga, att Kongl. Maj:t derigenom är bunden att lägga fästningar på det ena eller andra stället? Jag tror icke, att man kan våga säga, att Kongl. Maj:t genom detta är bunden till något alls. Det kan enligt min mening således icke vara fråga om, att icke detta är ett fullkomligt origtigt uppställande af voteringsproposition.

Samme talare nämnde vidare, att han icke kunde tänka sig, huru det skulle gå, i fall gemensam votering icke komme till stånd. Det anser jag för min del icke alls vara omöjligt att tänka sig. Andra Kammaren har beviljat detta anslag för nästa år med vilkor, att det skall användas till de nuvarande fästningarne. Första Kammaren åter har icke satt ett enda ord såsom vilkor för sitt beslut. Under sådana förhållanden synes man icke kunna komma till annat slut, än som skedde år 1897. Det gälde äfven då samma summa, men olika ändamål. Såsom förut är nämndt, afslogs voteringspropositionen i denna kammare, fastän det af Första Kammaren fattade beslutet sålunda kom att blifva gällande. Det förslag, som Andra Kammaren framställt, förföll, då Andra Kammaren afslog voteringspropositionen. Men Andra Kammaren ansåg propositionen vara oriktig och afslog därför densamma samt afstod från det uppställda vilkoret. Jag kan icke se, att det skulle kunna gå på annat sätt här heller.

Hvad angår skilnaden i statsutgifterna, hvarom den ärade talaren nämnde, torde nog meningarne vara delade. Andra Kammaren har för ett år beviljat 2,147,500 kronor, under det att Första Kammaren dessutom beviljat en ytterligare summa för framtiden. Första Kammaren har emellertid blott anvisat 2,147,500 kronor på 1901 års stat. Det är en utgift. Det andra beloppet har visserligen också beviljats, men har aldrig anvisats, och ingen kan heller säga, när det blir anvisadt. Och förr än det blir anvisadt, är det icke heller någon utgift.

Det är sålunda en ganska väsentlig skilnad mellan frågan, sådan som den föregående talaren ville framställa densamma, och sådan som den i verkligheten är.

Då jag icke kunnat blifva öfvertygad om möjligheten att votera i enlighet med denna proposition, så vida vi skola följa grundlagen och rådande praxis, anhåller jag, herr talman, att fortfarande få yrka afslag.

Herr Pehrson i Törneryd: Jag kan icke annat än uttala ett djupt beklagande öfver, att Första Kammarens ledamöter i statsutskottet funnit anledning att tillbakavisa ett så beskaffadt samman-

*Angående
föreslagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å ansla-
get till landets
fasta försvar.*
(Forts.)

Angående
förelagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å anslags-
get till landets
fasta försvar.

(Forts.)

jemkningsförslag i denna fråga, som af herr Hans Andersson för en stund sedan blifvit kammaren delgifvet. Jag beklagar detta förhållande så mycket mera, som, enligt hvad en talare på stockholmsbänken redan så riktigt framhållit, grundlagen i ett fall som detta otvivelaktigt föreskrifver en sammanjemkning. Herrarne torde hafva funnit, att innehållet i detta sammanjemkningsförslag varit af den beskaffenhet, att en större eftergift gjordes från Andra Kammarens sida än från Första Kammarens. Denna eftergift ligger först deruti, att Andra Kammarens ledamöter af statsutskottet medgäfvö att biträda Första Kammarens rörande hela anslagsbeloppet, 4,853,100 kronor; d. v. s. att de, med frångående af Andra Kammarens förut fattade beslut att endast anvisa, 2,147,500 kronor för år 1901, erbjödo att bevilja hvad Kongl. Maj:t begärt i dess helhet, nemligen den nyssnämnda summan 4,853,100 kronor. Och vidare beträffande tvistepunkten om Boden erbjödo Andra Kammarens ledamöter att vara med om en skrifvelse till Kongl. Maj:t af sådant innehåll, att Riksdagen, om Kongl. Maj:t efter närmare utredning af frågan skulle finna anledning att ytterligare framlägga förslag derom, skulle vara beredd att taga saken under förnyadt öfvervägande. Ett sådant sammanjemkningsförslag är, som herrarne finna, af den beskaffenhet, att Andra Kammaren enligt detsamma helt säkert icke allenast skulle gått halfva vägen, utan derutöfver; och jag fruktar, att många af herrarne skola anse, att vi, som hafva herrarnes förtroende att sitta i statsutskottet här från Andra Kammaren, gått något längre, än vi bort göra. Men vi gjorde det i den goda afsigten, att vi trodde, att på den vägen och på det sättet tvisten kamrarne emellan skulle kunna lösas.

Första Kammarens ledamöter inom statsutskottet hafva emellertid varit obevekliga och sagt sig icke vilja gå med på någon sammanjemkning. De vilja ha frågan löst genom en gemensam votering.

Man har framhållit, att här föreligger en ren anslagsfråga och att den därför, då kamrarne stannat i olika beslut, måste afgöras genom gemensam votering. Men härtill torde man böra foga det tillägget, att uti en gemensam votering skola kamrarnes beslut i en anslagsfråga icke allenast afse sjelfva beloppet, utan äfven anvisning på ändamålet. Och ändamålet här, har Första Kammaren sagt, är det fasta försvaret, medan Andra Kammaren säger, att det är det *nuvarande* fasta försvaret. Om nu gemensam votering skulle komma till stånd och till äfventyrs Första Kammarens mening blefve gällande, då synes det mig, som om Riksdagen i sitt beslut gått längre, än hvad Kongl. Maj:t begärt och förutsatt. Kongl. Maj:t har nemligen till fortsatt stärkande af landets fasta försvar begärt 4,853,100 kronor, deraf för år 1901 2,147,500 kronor, och dervid i sin motivering framhållit, att en mindre del af sistnämnda belopp skulle användas för påbörjandet af befästringarbetena vid Boden. Statsutskottet har räknat sig till, att denna mindre del af anslaget för 1901 skulle utgöra 560,000 kronor. Men denna siffra finnes icke någonstädes

omtalad uti motiveringen till statsverkspropositionen. Man nöjer sig icke, om man biträder Första Kammarens mening, med att anvisa någon mindre del åt Bodenbefästningen, utan man gifver Kongl. Maj:t rätt att, om han så för godt finner, använda hela anslaget för 1901 till befästningsarbeten vid Boden. Detta är att gå längre, än hvad Kongl. Maj:t förutsatt, och enligt min mening i så måtto i strid med grundlagen, att dennas föreskrift om, att vid gemensam omröstning icke endast summan skall vara bestämd, utan äfven ändamålet, helt och hållet förbises. Jag anser, att i det föreliggande fallet är det minst sagdt tvifvelaktigt, huruvida man skall votera gemensamt eller ej; och i tvifvelaktiga fall tror jag hvar och en gör rättast i att icke drifva fram en sådan votering.

På dessa skäl, herr talman, anhåller äfven jag att få yrka afslag å den föreliggande voteringspropositionen.

Herr Elowson: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag skall till en börjen be att få instämman med den siste ärade talaren i hans beklagande af, att statsutskottet icke behagat föreslå kamrarne en sammanjemkning. Jag tror, att det hade varit klokt af Första Kammarens statsutskottsledamöter, om de gått in på en sammanjemkning i denna fråga. Men längre kan jag icke följa denne talare, om jag nemligen tager hänsyn till det sätt, hvarpå jag måste tolka grundlagen.

Nu, sedan någon sammanjemkning icke kunnat komma till stånd, utan man måste besluta, huruvida gemensam votering skall ega rum eller ej, har frågan blifvit stäld på sin spets. Det synes mig, som om anslaget och anslagets ändamål i detta fall vore så innerligt förenade med hvarandra, att man kunde hänföra olikheten i beslut till det ena eller det andra, allt efter den särskilda synpunkt, från hvilken man ville se saken.

Det kan icke vara fråga om att ingå i någon pressning af orden, utan man måste fastslå, att det förekommande ordet »nuvarande» måste ha en reel betydelse. Hvad är då denna reella betydelse? Jo, att inlägga en gensaga mot nyanläggning af en viss fästning. Andra Kammarerna har med detta ord velat angifva, att en sådan anläggning icke får komma i fråga.

Se vi då på ändamålen, så ha dessa enligt kamrarnas beslut en större eller mindre omfattning. Första Kammarens beslut afser, att den för år 1901 anvisade summan hufvudsakligen skulle användas till förstärkning och förbättring af redan befintliga fästningar, men derjemte skulle Kongl. Maj:t äfven ega befogenhet att af densamma använda ett mindre belopp till en nyanläggning. Något tvifvel om, att icke detta är Första Kammarens mening, läser icke finnas. Andra Kammarens mening åter är, att anslaget skulle användas till förbättring af redan befintliga fästningar. I detta hänseende hänför sig således olikheten i beslut till de särskilda ändamålen; och, mina herrar, 65 § riksdagsordningen, som talar om stridiga beslut, kan

Angående
föreslagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å ansla-
get till landets
fasta försvar.
(Forts.)

Angående ju hänföra denna stridighet eller olikhet såväl till anslagsbeloppet föreslagen vo- som ock till det ändamål, som afses med anslaget.

teringspropo- Ser jag i sammanhang härmed på sjelfva anslagsbeloppet, sition i afse- skulle man genom en annan betraktelse kunna finna, att till samma ende å ansla- ändamål äro olika belopp anslagna. Första Kammaren har för 1901 get till landets ändamål äro olika belopp anslagna. Första Kammaren har för 1901 fasta försvar. till förbättring af redan befintliga fästningar anvisat ett visst belopp,

(Forts.)

ett belopp mindre än 2,147,500 kronor. Andra kammaren åter har till förbättring af redan befintliga fästningar anvisat ett högre belopp, nemligen 2,147,500 kronor. Detta belopp skulle ju enligt Andra Kammarens mening användas endast till förbättring af redan befintliga fästningar. Det är således till samma ändamål, som olika summor anvisas.

Sedan komma vi till ett annat ändamål, nemligen frågan om en nyanläggning. Till denna nyanläggning, som också är bestämd och preciserad — ingen människa i Riksdagen är okunnig om, hvad man dermed menar — har Första Kammaren anvisat ett visst belopp, men Andra Kammaren ingenting.

Ser man saken från denna synpunkt, kan man säga, att ändamålen äro lika, men anslagsbeloppen olika.

Jag har därför, mina herrar, uti mitt sätt att läsa grundlagen icke kunnat finna annat, än att gemensam omröstning i nu förekommande fråga måste komma till stånd.

Jag yrkar därför, att voteringspropositionen måtte godkännas.

Herr Andersson i Vestra Nöbbelöf: Den siste ärade talaren försökte, så godt han kunde, vindicera, att en gemensam votering i frågan skulle komma till stånd. Han talade om, att det visserligen var olika ändamål, hvartill kamrarne anvisat anslaget, men han försökte lugna oss genom att omtala hvad hvarje kammare särskildt menade med sitt beslut. Han stödde för öfrigt hela sitt resonnement på hvad man menade och icke på hvad som stode angifvet i kamrarnes beslut. Jag har föreställt mig, att vi skola votera om hvad kamrarne mena. Jag tycker det är egendomligt af en person, som suttit i konstitutionsutskottet så länge som den ärade talaren, att kunna komma fram med något sådant, som att vi skola votera om hvad kamrarne i sina olika beslut menat.

Herr von Friesen: Äfven jag har inom utskottet varit och jag är fortfarande af den mening, att i föreliggande fråga gemensam votering icke bör anställas.

Saken är enligt min mening helt enkel. Min uppfattning är af föregående talare vidlyftigt utvecklade, och jag skall därför be att endast helt kort få sammanfatta den. Om hvad som här är föreslaget såsom ja-proposition blifver Riksdagens beslut, då har Riksdagen gifvit Kongl. Maj:t fullmakt att bygga fästningar i större omfattning, än Kongl. Maj:t begärt eller någon enskild ledamot af Riksdagen genom i vederbörlig ordning väckt motion äskat. Då

detta synes mig stridande mot grundlagen, kan jag för min del ej vara med om gemensam votering i denna fråga.

Jag yrkar därför, herr talman, afslag å den nu föredragna voteringspropositionen.

Herr Persson i Tällberg instämde häruti.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats afslutad, yttrade

Herr talmannen: Här har under öfverläggningen framstälts två yrkanden: dels på godkännande af den föredragna voteringspropositionen och dels på afslag å densamma. I afseende på det sistnämnda yrkandet ber jag få erinra kammaren om innehållet i 65 § riksdagsordningen, der det heter: »När i fråga om statsutgifter eller beviljning, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarna fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjemkade, skola begge kamrarna hvar för sig rösta om de olika beslut, hvori hvardera förut stannat; kommande den mening, som dervid erhåller de flesta ledamöters af båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom Riksdagens beslut». Detta stadgande är ovilkorligt och bestämdt; och ingendera af Riksdagens kamrar kan egenmäktigt förhindra gemensam votering genom att utan fullt giltiga skäl vägra att godkänna den framlagda voteringspropositionen.

Att den i den nu föredragna voteringspropositionen omhandlade frågan rör en statsutgift är väl alldeles tydligt för en hvar. Kamrarne hafva i fråga om densamma stannat i olika beslut. Statsutskottet har icke kunnat framkomma med något förslag till sammanjemkning, utan framlagt den nu föredragna voteringspropositionen.

De skäl, som under diskussionen förebragts för vägran att godkänna voteringspropositionen, kan jag för min del icke finna giltiga. Man har anfört, att ja-propositionen skulle gå längre än Kongl. Maj:ts proposition och längre, än någon motionär framställt förslag om. Men hållbarheten af dessa skäl torde genast framgå vid en jemförelse mellan ja-propositionen och Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan. Båda äro ju ord för ord lika. Man har påstått, att ändamålen i de särskilda besluten vore så olika, att de icke kunde sättas mot hvarandra, att de vore inkommensurabla. Men båda kamrarnes beslut äro ju affattade såsom svar på den ena rubriken i Kongl. Maj:ts proposition: landets fasta försvar.

Det har vidare påståtts, att ja-propositionen skulle vara inkonstitutionel, emedan den upptager summan i klump och icke i detaljer. I detta fall vidlåder ju samma förhållande nej-propositionen, och säkert är, att Riksdagen både i kamrarne och vid gemensam votering

*Angående
föreslagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å anslat-
get till landets
fasta försvar.*

(Forts.)

Angående föreslagen voteringsproposition i afseende å anslaget till landets fasta försvar. (Forts.)

många gånger förut fattat beslut, som röra summor i klump utan att ingå i detaljer.

Då jag sålunda icke har kunnat finna de skäl, som här blifvit framställda för vägran af godkännande af den framlagda voteringspropositionen, giltiga, utan anser, att ett beslut i enlighet med ett sådant yrkande skulle stå i uppenbar strid med 65 § riksdagsordningen, får jag förklara mig förhindrad att framställa proposition på detta yrkande om icke godkännande af voteringspropositionen.

Herr talmannen hemställde härupå till kammaren, huruvida kammaren godkände herr talmannens vägran att till proposition upptaga yrkandet, att den föredragna voteringspropositionen icke måtte godkännas.

Dervid begärdes ordet af:

Herr Hedin i Stockholm, som anförde: En gemensam votering kan ej komma till stånd annat än öfver en voteringsproposition, som har blifvit af båda kamrarna godkänd. Huru skall ett sådant godkännande vinnas? Derigenom, att proposition framställles angående denna hemställan från statsutskottet, dervid jag, som kommer med ett ogillande yrkande, har lika rätt som den, hvilken kommer med ett gillande yrkande, att få detta framställt. Propositionen blir icke bifallen af kammaren derigenom att man undertrycker ett antal ledamöters — till äfventyrs minoritetens — önskan att få genom votering utröna, huru kammarens mening är, och det är denna kammarens mening, som afgör, huruvida voteringspropositionen är godkänd eller icke. Är den ej på detta sätt godkänd, kan på basis af en sådan voteringsproposition icke någon votering ega rum. Ett motsatt förfarande är beträdande af *våldets* väg.

Herr Hammarlund: Herr talmannen har här uttalat den uppfattningen, att han finner sig förhindrad att framställa proposition på det yrkandet, att voteringspropositionen ej skall godkännas. Mig synes det, som om det har föga eller ingen betydelse, om denna proposition framställles eller icke, ty hufvudsaken är, om talmannen nu — liksom vid alla föregående tillfällen, när voteringsproposition förelegat — frågar kammaren, huruvida voteringspropositionen godkännes. Det föreställer jag mig herr talmannen kommer att göra i enlighet med 60 paragrafen riksdagsordningen. I denna står, att sedan öfverläggningen är slut, bör proposition framställas. Och vidare: »Propositionen skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagifve sin uppfattning af det svar, som lemnats, hvarvid skall bero, såvida ej votering begäres, *hvilken då ej må vägras.*»

Om talmannen nu framställer proposition på, huruvida vi godkänna voteringspropositionen, hafva vi naturligtvis rättighet att svara

ja eller nej. Ty det skulle vara meningslöst att framställa frågan, om vi ej hade denna rättighet, om vi alltså ej hade rätt att gifva mer än ett svar, nemligen ja. Men ha vi rättighet att svara ja eller nej, så ha vi också enligt 60 § riksdagsordningen rättighet att begära votering om, huruvida talmannens uppfattning af svaret är riktig eller ej.

*Angående
föreslagen vo-
teringspropo-
sition i afse-
ende å ansla-
get till landets
fasta försvar.*

(Forts.)

Under förutsättning, att talmannen här liksom i föregående punkter frågar kammaren, om voteringspropositionen godkännes, och att kammaren tillåtes besvara denna fråga i enlighet med 60 § riksdagsordningen, anser jag, att kammaren kan låta bero vid talmannens förklaring, att han anser sig förhindrad framställa särskild proposition på afslagsyrkandet.

Herr talmannen yttrade: Med anledning af hvad som blifvit yttradt får jag erinra om stadgandet i 61 § riksdagsordningen, der det heter: »Talman må ej vägra proposition, utom när han finner väckt fråga strida mot grundlags lydelse.» På de skäl jag anfört finner jag, att ett bifall till yrkandet om icke godkännande af voteringspropositionen skulle stå i uppenbar strid med stadgandet i 65 § riksdagsordningen. Jag anser mig därför fortfarande förhindrad att framställa proposition på detta yrkande.

Herr Hedin i Stockholm: Jag har rättighet, herr talman, att, så länge jag vill, begära ordet och här yttra mig om lagligheten af allt hvad sig inom kammaren tilldrager, och det är hvad jag kommer att göra nu.

Jag känner icke den paragraf i grundlagen, mot hvars tydliga ordalydelse det skulle strida att framställa proposition på det yrkande om afslag å föreliggande voteringsproposition, som jag och flera andra framställt; och jag trotsar eho det vara må att läsa upp ur vår grundlag den lydelsen. Men deremot fins det en lydelse, som borde vara känd för herr talmannen lika väl som för oss. »Proposition», heter det i 60 § riksdagsordningen, »skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagifve sin uppfattning af det svar, som lemnats, hvarvid skall bero, så vida ej votering begäres, hvilken då ej må vägras». Detta är tydliga grundlagsord, på hvilka ingen kan misstaga sig. Att man aldrig förr vetat af någonting annat, än att denna riksdagsordningens bestämmelse är fullt klar, det kan hvar och en inhemta, som vill göra sig den mödan att undersöka hvad våra statsrättslärare skrivit, t. ex. f. d. professorn i Upsala Rydin, som säger, att »en sådan magt», nemligen den att framtvinga en gemensam votering, — »känner icke grundlagen till».

Herr Elowson: Herr grefve och talman! På den punkt, till hvilken frågan nu kommit, tror jag ej, att det finnes någon annan

Angående lösning, än att proposition framställes, huruvida kammaren behagar föreslagen voteringsproposition i afseende å anslaget till landets fasta försvar. godkänna herr talmannens propositionsvägran eller ej. Skulle kammaren godkänna herr talmannens propositionsvägran, är ju beslut fattadt i den saken. Skulle kammaren deremot icke godkänna herr talmannens propositionsvägran, föreskrifver grundlagen, huru dervid skall tillgå: att öfverläggningen i så fall skall hvila för närvarande i kammaren och målet öfverlemnas till konstitutionsutskottet.

(Forts.)

Herr Olsson i Stockholm: I likhet med ett par föregående talare ber äfven jag att få inlägga den skarpaste protest mot den propositionsvägran, som här egt rum, då det nu rent af synes vara meningen att »per fas et nefas» genomdrifva anslag till Bodenbefästningen. Och äfven med fara att råka ut för herr talmannens klubba, får jag förklara, att jag icke är okunnig om betydelsen af detta uttryck.

Herr talmannen hemställde häruppå till kammaren, huruvida kammaren godkände herr talmannens propositionsvägran eller huruvida kammaren för sin del förklarade, att yrkandet, att ifrågavarande voteringsproposition icke måtte godkännas, skulle till proposition upptagas.

Herr Hedin yttrade dervid: Jag har en föregående fråga att göra. Nej, hvad vi här ha att afgöra först, är de yrkanden, som framstälts om dels godkännande af det föreliggande voteringspropositionsförslaget, dels afslag derå.

Herr talmannen upprepade emellertid de af honom sist gjorda hemställanden; och fann herr talmannen förstnämnda hemställen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och auslogs följande omröstningsproposition:

Den, som godkänner talmannens vägran att i fråga om den i statsutskottets förevarande memorial n:o 45, punkt 3, föreslagna voteringsproposition till proposition upptaga yrkandet, att nämnda voteringsproposition icke måtte godkännas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren förklarat, att omförmälda yrkande skall till proposition upptagas.

Voteringen, i vanlig ordning företagen, utvisade 90 ja, men 119 nej; och hade kammaren alltså förklarad, att ifrågavarande yrkande skulle till proposition upptagas.

Sedan herr talmannen tillkännagifvit utgången af den verkställda omröstningen, blef öfverläggningen, jemlikt 61 § riksdagsordningen, förklarad hvilande och målet förvisadt till konstitutionsutskottet för den i nämnda paragraf omförmälda åtgärd.

Punkten 4.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 7.

Statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder till förekommande af skogshärjning af insekten nunnan, blef af kammaren godkänt.

§ 8.

Till afgörande förelåg härefter lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet. *Angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet.*

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått från Andra Kammaren mottaga tre särskilda motioner, hufvudsakligen åsyftande ändring i gällande bestämmelser om den kommunala rösträtten å landet, nemligen:

n:o 41, af herr *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra *m. fl.*

n:r 89, af herr *G. Elowson*, *m. fl.*; samt

n:o 113, af friherre *I. A. von Knorring* *m. fl.*

Uti ifrågavarande utlåtande hemstälde utskottet,

att Riksdagen, med afslag å herr Elowsons *m. fl.*, förevarande motion, ville, i anledning af de utaf herrar *Ollas A. Ericsson* *m. fl.* samt friherre *von Knorring* *m. fl.* afgifna motionerna n:is 41 och 113, för sin del antaga följande

Lag

angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 11, sådan

Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.

(Forts.)

densamma lyder enligt förordningen den 26 oktober 1888, och § 59, sådan samma paragraf lyder enligt nyssnämnda förordning och förordningen den 8 mars 1889, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej af aktiebolag rösträtt för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet utöfvas för mera än en tjugonedel af kommunens hela fyrktal. Ej heller må någon rösta för högre röstetal, än som sammanlagdt tillkommer öfrige röstegande inom kommunen.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlægga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

§ 21.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med *ja* eller *nej* besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag. Äskas omröstning, verkställles den öppet och efter upprop.

Till beslut i andra frågor än dem, hvarom i §§ 27, 36 och 73, punkt b), sägs, erfordras blott enkel pluralitet af de afgifna rösterna, enligt den vid omröstningen följda röstgrund.

Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, hvilken de fleste röstande efter hufvudtalet bifallit. Äro äfven efter sådan beräkning rösterna lika delade, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalssättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt efter taxeringsvärdet, mot sådan bevillning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevillning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga be-

skattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal, hvarjeme i längden skall antecknas kommunens hela fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. Har, sedan längden justerades, ny egare eller brukare tillträd fast egendom, och varder sådant inför kommunalstämman styrkt, uppföres den nye egaren eller brukaren i längden såsom röstberättigad för fastigheten; börande kungörelse om stämma, der dylikt ärende skall förekomma, från predikstolen uppläsas minst en vecka förut. I den för anmärkingar afsedda kolumn antecknas, dels om af ofvan angifven orsak rösträtt för fast egendom öfvergått till annan person, dels, der begränsning enligt § 11 eger rum, röstetalet, dels ock om och på hvilken grund i följd af bestämmelserna i §§ 8 och 9 någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås och det andra hos kommunalnämnden försvaras.

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.*
(Forts.)

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och fastställelse, då beslutet angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som, för något dess gemensamma nytta afseende ändamål, genom gäfvu eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet eger; och

b) upptagande af lån, stäldt på längre återbetalningstid än två år.

Kongl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar m. m.

Till beslut i fråga angående upptagande af lån, hvarom här ofvan sägs, erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

Beslut eller förslag, som bör Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarne, jemte eget utlåtande, till Kongl. Maj:t öfverlemla.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer, bland andra, af herr *Zetterstrand*, som hemställt, att Riksdagen ville för sin del antaga följande

Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.

(Forts.)

Lag

angående ändrad lydelse af §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 11, 21, 59 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, § 11, sådan den samma lyder enligt förordningen den 26 oktober 1888, och § 59, sådan samma paragraf lyder enligt nyssnämnda förordning och förordningen den 8 mars 1889, skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ett tusen fyrkar.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

§ 21.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, framställer ordföranden proposition, så affattad, att den må kunna med *ja* eller *nej* besvaras.

Ordföranden tillkännagifver derefter, huru enligt hans uppfattning beslutet utfallit, och befäster detsamma, der omröstning ej begäres, med klubbslag. Askas omröstning, verkställes den öppet och efter upprop.

Till beslut i andra frågor än dem, hvarom i §§ 27, 36 och 73, punkt b), sägs, erfordras blott enkel pluralitet af de afgifna rösterna, enligt den vid omröstningen följda röstgrund.

Falla rösterna lika för olika meningar, gäller den mening, hvilken de flesta röstande efter hufvudtalet bifallit. Äro äfven efter sådan beräkning rösterna lika delade, varder den mening beslut, som ordföranden biträder.

§ 59.

Kommunalnämnden skall verkställa fyrktalsättningen och deröfver upprätta en längd, upptagande, särskildt för hvarje skattskyldig och i särskilda kolumner: för i mantal satt jord, för jordbruksfastighet utan mantal och för annan fastighet debiterad bevillning enligt gällande förordning angående bevillning af fast egendom samt af inkomst (eller, der bevillning ej utgår, det belopp, som, uträknadt

efter taxeringsvärdet, mot sådan bevilning svarar); för öfriga beskattningsföremål debiterad enahanda bevilning; det åsatta fyrktalet för i mantal satt jord; fyrktalet för jordbruksfastighet utan mantal; fyrktalet för annan fastighet; fyrktalet för alla öfriga beskattningsföremål och summan af den skattskyldiges fyrktal, hvarjemte i längden skall antecknas kommunens hela fyrktal; allt på sätt det under litt. A bifogade formulär till fyrktalslängd närmare utvisar.

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommunalstyrelse
på landet.
(Forts.)*

Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag §§ 8, 9 och 11 innehålla, tillika kommunens röstlängd. Har, sedan längden justerades, ny egare eller brukare tillträtt fast egendom, och varder sådant inför kommunalstämman styrkt, uppföres den nye egaren eller brukaren i längden såsom röstberättigad för fastigheten; börande kungörelse om stämma, der dylikt ärende skall förekomma, från predikstolen uppläsas minst en vecka förut. I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, dels om af ofvan angifven orsak rösträtt för fast egendom öfvergått till annan person, dels, der begränsning enligt § 11 eger rum, röstetalet, dels ock om och på hvilken grund i följd af bestämmelserna i §§ 8 och 9 någon i längden uppförd skattskyldig icke eger utöfva rösträtt. Längden upprättas i två exemplar, af hvilka det ena i sockenstugan anslås och det andra hos kommunalnämnden förvaras.

§ 73.

För att vinna bindande kraft skola kommunalstämmans beslut underställas Kongl. Maj:t nådiga pröfning och faställelse, då besluten angå:

a) försäljning, pantförskrifning eller utbyte af någon sådan kommunen tillhörig fastighet, som, för något dess gemensamma nytta afseende ändamål, genom gåfva eller testamente kommunen tillfallit, äfvensom öfverenskommelse, som medför förändring i de rättigheter, kommunen till sådan fastighet eger; och

b) upptagande af lån, staldt på längre återbetalningstid än två år.

Kongl. Maj:ts nådiga pröfning skola ock underställas de af kommunalstämman antagna förslag till nya eller förhöjda afgifter å den allmänna rörelsen, såsom väg-, bro- och färjpenningar, m. m.

Till beslut i fråga angående upptagande af lån, hvarom här ofvan sägs, erfordras två tredjedelar af de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet.

Beslut eller förslag, som bör Kongl. Maj:ts nådiga pröfning underställas, skall insändas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvilken det åligger att handlingarna, jemte eget utlåtande, till Kongl. Maj:t öfverlemnas,

samt af herrar *Husberg, Jansson* i Djursåtra, *Andersson* i Helgesta, *Sjöberg* och *Lindhagen*, hvilka biträdt herr *Zetterstrands* förslag.

Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.

(Forts.)

Sedan herr talmannen låtit uppläsa utskottets hemställan, anförde

Herr Elowson: Herr talman! Det är bekant, hurusom 1862 års kommunallagar helsades med tillfredsställelse, ja, med förtjusning. Man jublade öfver den sjelfstyrelse, som utlofvades i första paragrafen af kommunalstämmoförordningen, ty man läste der, att kommunens medlemmar egde att sjelfva vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, och ett sådant lagbud kunde icke annat än tilltala människornas rättskänsla, just därför att detsamma utgick från en i och för sig riktig grundsats. Belåtenheten öfvergick emellertid snart till sin motsats, sedan verkningarna af rösträttsbestämmelserna hunnit framträda i det praktiska lifvet. Man hade nemligen med principen om den kommunala sjelfstyrelsen sammanparat en grund för beräkningen af röstvärdet, hvarigenom möjliggjordes, att tillämpningen rätt ofta kunde visa en vrångbild af sjelfstyrelse.

Ett misstag i lagstiftningen kan understundom medföra ödesdigra följder, enär det, så att säga, växer sig fast. Redan under riksdagen 1862—63 uttalade allmänna besvärs- och ekonomiutskottet med anledning af väckta motioner, att en begränsning af den kommunala rösträtten på landet vore nödvändig. Tillika må beaktas, att samma utskott ville hafva måttet för begränsningen fastställt till en tiondedel af kommunens hela fyrktal. En såsom behöflig ansedd rättelse i den ursprungliga beräkningen af röstvärdet inom stadskommunerna blef redan vid 1869 års riksdag af båda kamrarne vidtagen.

En lagbestämmelse, som låter egendomen gälla såsom uteslutande röstgrund, kan näppeligen stå i samklang med det allmänna rättsmedvetandet. Det är nemligen uppenbart, att utöfvande af rösträtt förutsätter förmåga af omdöme, och fördenskull torde en tillfredsställande lösning af rösträttsproblemets svårigheter kunna säkrast finnas genom en förmedling af förmögenhetens och personlighetens inflytande.

Att i denna kammare inlåta sig på en bevisning rörande behöfligheten af en begränsning i fråga om den kommunala rösträtten på landet, torde icke vara erfoderligt. Behöfligheten af en begränsning framgår i sjelfva verket af den motsats, som faktiskt förefinnes mellan § 1 och § 11 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Vigtigare är därför att komma till något resultat angående *måttet* af begränsningen.

Under innevarande riksdag ha förslag blifvit framställda derom, att man skulle begränsa rösträtten efter två relativa mått af olika storlek, allt efter som det är fråga om aktiebolag eller annan röstegande. Denna anordning är dock något konstlad och dessutom sådan, att den icke gerna kan definitivt godkännas. Man kan visserligen sätta aktiebolagens rösträtt under debatt, och man kan hysa olika åsigtter derom, huruvida egendom tillhörande aktiebolag, denna

egendom må vara fastighet eller inkomst, må kunna grundläggas någon rösträtt alls, men om man utgår derifrån, att rösträtt får grundas å egendom såsom sådan, lär man icke rimligen kunna begränsa rösträtten genom två olika mått af *samma* slag.

Uppenbart är nemligen att en sådan mätning innebär en betänklig afvikelse från den höga och kristligt sanna principen om allas likhet inför lagen. Medger man, att egendom förlänar sin innehafvare kommunal rösträtt, så kan rättvisligen ingen åtskilnad göras, om innehafvaren är ett snille eller motsatsen deraf, om innehafvaren är man eller qvinna, om innehafvaren är en fysisk person. lighet eller ett juridiskt subjekt, en persona moralis, ett bolag. Dessutom lär det icke med fog kunna förnekas, att aktiebolagen i högst väsentlig mån bidragit till den storartade utveckling, som på det ekonomiska området egt rum under de fyra å fem sista decennierna. Hur skulle exempelvis våra betalningsbalanser på utlandet gestalta sig, derest aktiebolagen icke funnes?

I detta sammanhang må äfven erinras, hurusom egendom öfvergår från enskilde till aktiebolag och tvärtom. Af en stor jordkomplex, som i dag tillhör en enskild person, bilda hans arfvingar i morgon ett aktiebolag.

Jag öfvergår nu, herr talman, till att bevisa ett påstående, som låter den föreliggande frågan framstå i en fullt klar belysning. Detta påstående kan affattas sålunda: om man vill i afseende å den kommunala rösträtten åstadkomma en begränsning, som verkar likformigt inom alla Sveriges kommuner, så måste man använda två begränsningstal af olika slag, nemligen ett relativt och ett absolut. Märken väl, mina herrar, att jag talar om två begränsningstal af *olika slag*. Ett enda begränsningstal, hvilken valör man än ger detsamma, kan icke åstadkomma en för alla kommuner passande begränsning.

Låt oss först undersöka, huru den relativa begränsningen ensam gestaltar sig. Använder man ett någorlunda högt begränsningstal, t. ex. 20 procent, eller en femtedel af det hela, vinner man en tillfredsställande begränsning inom små kommuner, men icke inom de stora. Genom ett begränsningstal af en femtedel skulle en godsegare, som är påförd 1,100 fyrkröster i en kommun om tillhoppa 2,000 fyrkar och sålunda kommunalt enväldig, få sitt röstetal reduceradt till 400 fyrkröster; men samma begränsningstal skulle i en kommun med 200,000 fyrkar tillåta en enda röstegande att på kommunalstämmen framträda med 40,000 fyrkröster. Sänker man åter valören af begränsningstalet ända ned till en procent eller en hundrededel af hela fyrktalet, så komme visserligen i en kommun med 200,000 fyrkar det högsta tillåtna röstetalet att bli 2,000, men ett så lågt begränsningstal skulle inom de små kommunerna verka förkrossande. En röstegande, som sitter med 1,000 fyrkar i en kommun, hvars hela fyrkant är 1,900, och sålunda nu kan diktera hvilket kommunalstämmobeslut, han behagar, skulle genom en sådan

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommun-
alstyrelse
på landet.*

(Forts.)

Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommun-
alstyrelse
på landet.

(Forts.)

begränsning få sitt röstetal nedsatt till 19. Följaktligen kan den relativa maximitypen, hvilken valör man än ger åt begränsningstalet, icke användas ensam, om man nemligen vill åstadkomma en begränsning, som passar för alla kommuner. Återstår för det andra att tillse, huru den absoluta maximitypen verkar, om den användes ensam. Ett absolut maximalt af hög valör blir effektivt inom stora kommuner, men verkningslöst inom de små. Fastställes det absoluta maximum till 1,000 fyrkröster, så skulle en röstegande med 1,000 röster inom en kommun, hvars hela fyrktal är 1,900, lemnas i oqvald besittning af sitt kommunala envælde. Låter man åter det absoluta maximum nedgå, verkar det för starkt inom de stora kommunerna. Ett absolut maximum af exempelvis 100 röster skulle nedsätta röstetalet för en kommunalmedlem, som nu har exempelvis 48,000 fyrkar till jemnt 100, men uppenbart är, att en dylik anordning ej faller inom ramen af en *måttfull* begränsning.

Häraf framgår alltså, att hvarken den relativa maximitypen ensam eller den absoluta maximitypen ensam förmår åstadkomma någon för alla kommuner passande begränsning.

Helt annorlunda ställer sig saken genom en förening af de båda typerna. Genom en förening af ett relativt och ett absolut maximum kan man erhålla en begränsning, som verkar likformigt både i stora och små kommuner. Den relativa begränsningen gör sig gällande i kommuner med låga fyrktal och den absoluta i kommuner med höga fyrktal. Begränsningsproblemets svårigheter blifva sålunda reducerade till att uppdraga gränsen mellan stora och små kommuner, d. v. s. att bestämma *medelfyrktalskommunen*.

Fyrktalen inom rikets kommuner äro i utomordentligt hög grad skiljaktiga. Enligt 1892 års kommunala rösträttsstatistik vexlade fyrktalen från 403 i Gällby kommun till 195,530 i Örgryte kommun. Oaktadt denna stora skiljaktighet kan man likväl ernå en begränsning, som verkar likformigt. Man söker nemligen enligt lagen för det aritmetiska medelvärdet samtliga kommuners medelfyrktal och sedan bestämmer man hvardera typens begränsningstal på sådant sätt, att de båda maximitvärdena, det relativa och det absoluta, blifva inom medelfyrktalskommunen aldeles lika. Derigenom får man ett rationellt samband mellan de båda maximaltalen; det ena kommer att rätta sig efter det andra. Naturligtvis kan man också genom ett sålunda åstadkommet inre samband mellan de båda typerna ernå den *grad* af begränsning, som man helst vill vinna.

Om man på uppgifvet sätt beräknar medelfyrktalet i rikets 2,386 landkommuner, så befinnes detsamma enligt nyssnämnda kommunalstatistik utgöra 10,146. Enär detta tal föga skiljer sig från 10,000, kan detta sistnämnda af lämplighetshänsyn uppställas såsom fyrktal i medelfyrktalskommunen. I öfverensstämmelse härmed kan man få det inre sambandet mellan de båda typerna uttryckt i siffror.

Sätter man det relativa begränsningstalet så högt som till 50 procent eller hälften af hela fyrktalet, blir det absoluta maximum 5,000 fyrkröster. Låter man det relativa begränsningstalet falla ned till 1 procent eller $\frac{1}{100}$ af hela fyrktalet, svarar deremot ett absolut maximum af 100 fyrkröster. Mot 10 procent eller $\frac{1}{10}$ af hela fyrktalet såsom relativt maximum svarar 1,000 fyrkröster såsom absolut begränsning.

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommunalstyrelse
på landet.*

(Forts.)

Beträffande det lämpligaste valet af mättet eller graden för begränsningen synes man kunna och böra hålla sig till $\frac{1}{10}$ såsom begränsningstal inom den relativa typen.

Detta tal har nämligen anor, som gå tillbaka lika långt i tiden som kommunalförfattningarna sjelfva. Det förordades såsom begränsningstal för vissa slag af skatteören redan före 1862 under förberedelserna till de påtänkta kommunalförfattningarna. Det blef formligen föreslaget af allmänna besvärs- och ekonomiutskottet vid riksdagen 1862—63 såsom begränsning för alla slags fyrkar. Detta samma tal har ock allt sedan dess ådragit sig stor uppmärksamhet och äfven vunnit Andra Kammarens godkännande. Ifrån lämplighetssynpunkt torde jemväl ifrågavarande tal hafva det största företrädet.

Starka skäl förefinnas alltså att låta fastställa såsom relativt maximum $\frac{1}{10}$ af kommunens hela fyrktal. Det absoluta maximum, som svarar deremot, blir enligt nyss lemnad utredning 1,000 fyrkröster.

Uti en af herr friherre v. Knorring m. fl. afgifven motion har föreslagits användningen af två relativa maxima utan förening med något absolut maximum.

Men såsom jag redan visat, behöfves en förening af den relativa och den absoluta begränsningstypen. Derförutan kan icke någon likformighet i begränsningens verkan uppnås i följd af kommunernas ofantligt stora skiljaktighet i afseende på fyrktal. Användningen af två relativa maxima råder alldeles icke bot på ifrågavarande olikformighet, då ju dessa båda maxima skulle enligt motionärernas förslag tillämpas icke på olika kommuner, utan på olika kategorier af egendom.

Genom hvad jag sålunda anført tror jag mig hafva ådagalagt, dels att utskottsmajoritetens farhågor för ett absolut röstmaximum äro minst sagdt onödiga, dels ock att dess värdesättning af aktiebolags rösträtt är principiellt oriktig. Utskottets begränsning till 50 procent af hela röstetalet finner jag dessutom både teoretiskt och praktiskt otillfredsställande.

Uti en af herr Ollas A. Ericsson m. fl. afgifven motion har föreslagits, att för kommunalstämmas beslut om upptagande af lån, stäldt på längre återbetalningstid än två år, skulle erfordras kvalificerad pluralitet. Denna bestämmelse anser jag mig kunna godkänna.

I enlighet med allt hvad jag sålunda uttalat, hemställer jag, herr talman, om afslag å utskottets framställning och bifall till den

Angående af herr Zetterstrand afgifna, utskottets betänkande vidfogade
ändring i vis- reservationen.
sa delar af
förordningen
om kommunalstyrelse
på landet.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol, *Norman* och *Andersson* i Pettersborg.

(Forts.)

Herr Olsson i Åsak: Herr talman! Jag är öfvertygad om, att högst få af kammarens ledamöter äro villiga att följa lagutskottet i denna fråga. De allra flesta önska en mera verksam begränsning af den kommunala rösträtten på landet, än utskottet föreslagit.

Men om ett sådant önskemål skall i en icke alltför aflägsen framtid kunna vinnas, är det enligt min mening af behovvet påkalladt, att denna kammare uppträder enigt och icke såsom förut vacklar från det ena förslaget till det andra.

Det är också i sådant syfte, som jag i år ansett mig böra intaga en annan ställning till frågan än förut. Vid förra riksdagen biträdde jag nemligen det förslag, som herr Nilsson i Skärhus äfven i år upptagit i sin reservation, men hvilket i fjol visade sig synnerligen svagt i voteringen. Då detta förslag således numera icke tyckes ha någon vidare sympati hvarken inom lagutskottet eller denna kammare, har jag emellertid öfvergifvit detsamma. I stället har jag anslutit mig till herr Elowsons m. fl. motion, dels emedan jag funnit äfven denna ganska acceptabel, dels i förhoppning om större anslutning till densamma. Denna förhoppning har icke heller blifvit besviken, när icke mindre än 6 lagutskottsledamöter reserverat sig till förmån för nämnda motion.

Nu har också, såsom herrarne sett, ett flertal af denna kammars ledamöter afgifvit en annan motion, hvilken emellertid vunnit understöd af endast en ledamot af lagutskottet.

Vid sådant förhållande dristar jag mig hemställa, huruvida det icke vore skäl, att äfven dessa ginge öfver till herr Zetterstrands reservation, på det att kammaren måtte stå enig i denna för landet så viktiga fråga. Ty här som alltid gäller ordspråket: »Enighet ger styrka».

Då behovvet af en reform på detta område är så godt som oomtvistadt, och då jag tager för gifvet, att samtliga kammarens ledamöter har klart för sig innebörden i bemälda reservants förslag, synnerligast efter det utredande anförande, den föregående ärade talaren höll, skall jag, herr talman, inskränka mig till det anförda och i anslutning dertill be att få yrka bifall till herr Zetterstrands reservation.

Herr *Johansson* i Öija instämde häruti.

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet egentligen för att till kammarens protokoll få tillkännagifva, att jag har biträdt herr Elowsons m. fl. motion, icke därför att jag med

så utomordentlig entusiasm omfattar densamma och anser, att just den innebär sjelfva idealet af kommunal sjelfstyrelse, utan därför att motionen i allt fall betecknar ett steg — och ett icke så litet steg — framåt i den rätta rigtningen, samt framför allt därför att jag tänkt, att den skulle vara af egenskap att samla omkring sig Andra Kammarens majoritet. Jag har sålunda gjort det af rena opportunitetsskäl. Men när jag förklarar detta, vill jag äfven med anledning af friherre v. Knorrings m. fl. motion säga, att, om *den* kommer upp i hufvudvoteringen, kommer jag, hellre än att rösta för densamma, att gå med på rent afslag å alltsammans.

Om jag nu går in något litet på lagutskottets betänkande, sådant som det blifvit dikteradt af Första Kammarens majoritet inom utskottet, kan jag säga — om jag skulle ställa mig på Första Kammarens ståndpunkt — att lagutskottet har lyckats på ett förunderligt sätt förena det nyttiga med det angenäma. Lagutskottet har i sitt förslag, de stora godsegarne, så i som utom kamrarne, till mycken nytta, något litet topphuggit de stora aktiebolagen. Men å andra sidan har lagutskottet genom sitt förslag till lag lemnat dessa samma stora godsegare i så godt som orubbad och för dem högst angenäm besittning af deras gamla stora herravälde inom rikets kommuner.

Nu kan visserligen lagutskottet säga, att lagutskottet genom ett tillägg till den 11 § — och lagutskottet påpekar detta med en viss stolthet — begränsat de kommunala storherrarnes exklusiva magt inom rikets kommuner. Men jag vill dervidlag anmärka, att de 44 kommunala despoter, som 1892 års kommunala rösträttsstatistik omtalar, skulle vara ovanligt enfaldiga, om de icke med någon liten ansträngning skulle veta att åt sig allt fortfarande oqvaldt behålla herraväldet i dessa samma 44 kommuner.

Betraktar jag åter lagutskottets betänkande från Andra Kammarens ståndpunkt, kan jag för min del icke underlåta att tycka, att det är ett i många afseenden ganska konstigt, ja, mycket konstigt dokument.

Det höglöfliga lagutskottet, framför allt seende skräcken i det absoluta röstmaximum, har tillåtit sig en kritik af detta absoluta röstmaximum och dervid, bland annat, sagt, att »personer, som under nuvarande förhållanden ega afgörande inflytande på ledningen af en större kommuns angelägenheter, skulle i många fall just på grund af kommunens storlek» — genom det absoluta röstmaximum nemligen — »förlora möjligheten att ens i nämnvärd mån göra sin vilja gällande inom kommunen».

Jag tillåter mig mycket vördsamt att fråga lagutskottet, om det skulle innebära en sådan utomordentlig riksolycka, i fall det i sjelfva verket ginge på detta sätt. Men jag tror för min del icke, att det skulle så gå. Jag vill fråga lagutskottet, om det icke tänkt sig möjligheten, att dessa samma män, som förut haft en så stor magt inom kommunerna — flera eller färre eller de flesta af dem — att de, om icke med hjälp af sina fyrktalsröster, så fast mer genom

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.*
(Forts.)

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.*

(Forts.)

sin eminenta duglighet och förmåga fortfarande såsom hittills skulle kunna göra sin vilja gällande inom kommunerna. Eller är det manne lagutskottets majoritets mening, att idealet för en kommunal själfstyrelse ligger deri, att åsnorna med de stora röstetalen skola i kommunens angelägenheter alltid stå framför kapaciteterna med de små?

För öfrigt synes det mig, att det att tala om det absoluta röstmaximum med sådan förskräckelse är att måla den onde på väggen. 1892 års kommunala röststatsstatistik för det första, herr Sidenbladhs i sin vid den kommunala rösträttskommitténs betänkande fogade reservation för det andra och herr Zetterstrand i sin nu afgifna reservation för det tredje hafva reducerat denna fruktan och farhåga inom någorlunda rimliga dimensioner. De hafva alla påpekat, såsom herrarne veta, att det absoluta röstmaximum skulle blott betyda det, att det blefve 0,5 procent af de enskilde kommunalt röstberättigade, som skulle af ett dylikt absolut röstmaximum beröras. Samma auktoriteter hafva vidare, såsom herrarne likaledes veta, påpekat, att äfven med ett absolut röstmaximum af 1,000 fyrkar skulle en röstegande med detta fyrktal inom sin kommun fortfarande motsvara exempelvis 10 landtmän, hvilkas hemman vore taxerade till $16,666\frac{2}{3}$ kronor hvardera, eller 25 aktade män, som hade det nuvarande medelfyrktalet af 40 röster.

När nu i sjelfva verket denna reduktion praktiskt visat sig icke vara större, synes det mig vara högst förunderligt, att så många just af landtmännen funnit sig föranlättna — förmodligen af skräck för det absoluta rösträttsmaximum — att fylka sig kring den statskloke och alltid lika ädle friherren ifrån Villåttinge härad.

Lagutskottet synes hafva förmenat, att det absoluta rösträttsmaximum är något alldeles splitter nytt för vår lagstiftning. Det synes hafva glömt, att det varit tillämpadt i vår kommunallagstiftning uti öfver 30 år. I städer, stora som små, har man ett relativt röstmaximum af en femtiondedel af kommunens hela röstetal och ett absolut röstmaximum af 100 röster, motsvarande 1000 fyrkröster. Det har dock icke kommit inom min erfarenhet, att förmögenheten icke fullt ut så mycket som den bör, och litet dertill, kunnat göra sig gällande, enkannerligen inom rikets stora stadskommuner.

Jag skall icke upptaga kammarens tid längre; dock kan jag icke underlåta att något fästa mig vid den sangviniska optimism, som lagutskottet visat i slutet af sitt betänkande. Lagutskottet förmenar der, att man kan litet hvar, icke blott i Första, utan äfven i Andra Kammaren, vara till freds med lagutskottets förslag, åtminstone till dess den s. k. kommunala skattekommittén framlagt sitt förslag om förändrade grunder för den kommunala beskattningen. Jag för min del tror likväl, att höglofliga lagutskottet något öfverskattat åtminstone Andra Kammarens kristliga förnöjsamhet, om lagutskottet tror, att vi i allmänhet skola vara belåtna med lagutskottets föreliggande utlåtande. Jag förmodar, att lagutskottets mening är den, att vi icke skola med

allvar ta i tu med den kommunala rösträttsreformen, förrän: pro primo den kommunala skattekomitén inkommit med sitt betänkande, pro secundo Kongl. Maj:t kommit fram till Riksdagen med ett på den kommunala skattekomiténs betänkande grundadt förslag och pro tertio Riksdagens båda kamrar kommit öfverens om en mer eller mindre genomgripande reform af vårt kommunala skatteväsende. Alla dessa tre vilkor måste vara uppfyllda, eftersom, enligt lagutskottets förmenande, den kommunala rösträttsfrågan bör tagas i samband med den kommunala beskattningsfrågan. Men skola vi, mina herrar, i Andra Kammaren, vänta på en mer eller mindre genomgående reform i den kommunala rösträtten tills vi blifvit ense med Första Kammaren om en mer eller mindre genomgripande reform af den kommunala beskattningen, då hinna både jag och alla herrarne och alla våra ättlingar i tredje och fjerde led bli mogna och öfvermogna för att öfvergå i en högre lifsform.

Som jag förmodar, att icke Andra Kammaren har tid att vänta så länge på den kommunala rösträttsreformen, och då jag för min del anser, att herr Elowsons förslag, ehuru icke något ideal, dock är sådant att en ganska stor majoritet af Andra Kammaren borde kunna förena sig om detsamma, skall jag, herr talman, med yrkande om afslag å lagutskottets hemställan, be att få yrka bifall till herr Zetterstrands m. fl:s reservation.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger till behandling, är efter mitt förmenande den viktigaste fråga, som vid denna riksdag förekommit. Man kan väl ha olika meningar derutinnan, men alla måste dock erkänna, att det är en synnerligen viktig fråga. Man kan då tycka, att det är litet underligt, att kammaren hitintills icke visat större entusiasm och intresse vid frågans behandling. Härtill finnas dock, enligt mitt förmenande, två giltiga grunder: den ena den något nervretande spänning, hvori kammaren befinner sig med anledning af en nyss timad tilldragelse, den andra den omständigheten att, som den gamla satsen lyder, långsamhet är ledsambet.

Man har nemligen varit vittne till, att denna fråga inom Riksdagen behandlats år ut och år in ända sedan 1858, och med anledning deraf får man höra det påståendet, att då det icke kunnat uträttas något deri ännu, så kommer nog aldrig någonting att kunna uträttas i frågan.

Mina herrar, pessimister få vi dock icke vara. Denna frågas behandling inom Riksdagen är lik ett skådespel i tre akter. Den första akten är mycket lång, den räcker från 1858 till den 9 maj 1894. Det karakteristiska för den akten är, att det under densamma framkommit oupphörliga ändringsyrkanden, att dessa mestadels behandlats olika inom lagutskottet, samt att resultatet inom kammaren ständigt varit vexlande. Men i ett afseende har det varit ständigt lika, nemligen derutinnan att Första Kammaren ingenting velat göra

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.*

(Forts.)

och att Andra Kammaren varit villig att göra något, fast den icke vetat hvad den skulle göra. Den andra akten började den 9 maj 1894 genom aflåtande af den bemärkansvärda skrifvelse, hvarom båda kamrarna förenade sig, och hvori uttalades, att en begränsning af den kommunala rösträtten på landet borde genomföras och detta så fort som möjligt. Det karakteristiska för denna akts fortsättning var, att en utredning bragtes till stånd. Denna utredning var mycket omsorgsfull ja, ovanligt omsorgsfull; och resultatet af densamma blef, att den för ändamålet tillsatta komiténs majoritet enade sig om ett förslag och minoriteten om ett annat. Sedan utsändes dessa förslag till länsstyrelserna för inhemtande af deras yttranden öfver de olika förslagen, hvilka yttranden gingo dels i ena, dels i andra riktningen. Hvad hade sedan varit det naturliga? Jo, att de konservativa, de, som ville göra det minsta möjliga, hade förenat sig om komitémajoritetens förslag, och att de, som ville åstadkomma något verkligt resultat, hade förenat sig om komitéreservanternas förslag, helst båda förslagen voro mycket väl genomtänkta.

Men hvad inträffade? Jo, till följd af gammal tradition, höll hvar och en riksdagsman, hvarje riksdagsgrupp kvar vid sina gamla åsikter. Det hette då: »Jag har motionerat om $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{20}$, $\frac{1}{5}$, begränsning och jag kan icke frångå min förutvarande ståndpunkt.» Men jag hemställer, hvad skall man då med en utredning att göra? Riksdagen är visserligen mycket villig att begära en utredning, och en dylik utredning åstadkommes och göres ofta mycket bra — den här ifrågavarande gjordes på ett förträffligt sätt — men Riksdagen synes icke alltid vara lika villig att läsa dessa utredningar. Ja, jag tror, att Riksdagen i detta fall uti ganska lång tid sväfvade i stor okunnighet om hvad utredningen innebar.

Nu har man omsider kommit derhän att allvarligt begrunda, hvad som sagts så väl af komiténs majoritet som af reservanternas, och man har enligt mitt förmenande i allmänhet kommit derhän, att man fått mera klar och bestämd uppfattning af frågans verkliga innebörd.

Vi alla, som upprigtigt vilja göra något, måste därför sluta oss ihop omkring en gemensam mening. Hvilken mening det skall vara, tror jag icke man numera kan tvista om. Det bör gifvetvis vara reservanternas förslag, som är grundadt på den allra yppersta statistiska utredning och förordadt af många länsstyrelser. Detta förslag har många och stora företräden, som jag helt kort skulle kunna beröra, men då dessa företräden redan blifvit tillräckligt framhållna af en person, som särskildt preparerat sig för detta ändamål, skall jag inskränka mig att hänvisa till hans anförande, till reservationen och till förut inom Riksdagen gjorda uttalanden i detta ämne. Jag hemställer till herrarna, att detta skådespels andra akt måtte genom vår endrägtiga samverkan avslutas den 31 Mars 1900, och detta på sådant sätt, att alla reformvänner inom

och utom Riksdagen måtte känna sig tillfredsställda dermed. Om vi alla äro besjälade af den önskan att så snart som möjligt söka genomdrifva en verklig rösträttsreform, må vi då alla taga ställning på en gemensam plattform, och derifrån uttala ett gemensamt önskemål så, att det icke nu må sägas såsom städse tillförne: »Ni veta ju icke hvad Ni vilja.»

Alltså, om, såsom jag hoppas på det högsta, en snar och lycklig lösning af denna fråga skall kunna åvägabringas, så fordras det att vi enigt sluta oss samman omkring ett gemensamt förslag. Må icke den ene efter den andre ifrågasätta större eller mindre afvikelser, som kunna vara svåra att under diskussionen fullständigt vederlägga, men som jag är öfvertygad om falla till föga vid genomläsandet af den utredning reservanterna i kommunala rösträttskommittén lemnat, utan måtte vi genom en endrätlig sammanslutning omkring ett enda förslag bana vägen för rösträttsreformens snara genomförande under nästa akt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den reservation som afgifvits utaf flertalet af denna kammares utskottsledamöter och för hvilken jag händelsevis kommit att stå som representant.

I detta anförande instämde herrar *von Friesen, Henricson, Darin, Kardell, Johnsson* i Bollnäs, *Jansson* i Saxhyttan, *Pantzarhielm, Göthberg, Eklund* i Stockholm, *Byström, Olsson* i Stockholm, *Andersson* i Helgesta, *Bromée* i Billsta, *Norberg, Emthén, Persson* i Arboga, *Lundström, Staaff, Holmlin, Trolle, Olofsson* i Digernäs, *Jansson* i Edsbäcken, *Widén, Kempe, Sandén, Sjövall, Pettersson* i Tjärsta, *Lindgren* i Islinge, *Nordin* i Sättna, *Akerlind, Eriksson* i Elgered, *Olsson* i Ättersta, *Pettersson* i Österhaninge, *Gussing, Johansson* i Berga, *Olsson* i Sörnäs, *Pettersson* i Södertelje, *Johansson* i Mossebo, *Apelstam, Gullbrandsson, Hultkrantz, Spangenberg, Spånberg, Broomé* i Bårslöf, *Olsson* i Rögle, *Ericsson* i Jönköping, *Olsson* i Mårdäng, *Johansson* i Mellbyn, *Lindewall, Bergström* i Skidsta, *Broström, af Callerholm, Vahlquist, Larsson* i Bratteberg, *Eriksson* i Ahlberga, *Öberg, Liljeholm, Söderberg, Cervin* och *Olofsson* i Äviken.

Vidare yttrade

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag har varit med att underteckna den af herrar Elowson och Nydal m. fl. väckta motionen i fråga om inskränkning af den kommunala rösträtten på landet, därför att jag i min hemort varit i tillfälle att se vådorna och oformligheterna af nu gällande bestämmelser beträffande densamma, och på grund af der gjorda erfarenheter kommit till den slutsatsen, att det är synnerligen behöfligt att ganska afsevärda förändringar vidtagas i nuvarande bestämmelser, och hvilka förändringar jag anser bäst skulle åstadkommas på det sätt, som i nämnda motion föreslås.

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommun-
alstyrelse
på landet.*

(Forts.)

Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommu-
nalstyrelse
på landet.
(Forts.)

Emellertid har lagutskottet, såsom synes af dess utlåtande, icke ansett sig kunna tillstyrka motionen i den del, der det föreslås ett absolut röstmaximum af ett tusen röster, och detta hufvudsakligen på den grund att, såsom det heter i betänkandet sid. 10, »personer, som under nuvarande förhållanden ega afgörande inflytande på ledningen af en större kommuns angelägenheter, skulle i många fall just på grund af kommunens storlek förlora möjligheten att ens i nämnvärd mån göra sin vilja gällande inom kommunen». Ja, tänk så förskräckligt farligt det skulle vara, om just genom ett sådant röstmaximums bestämmande en sådan der fyrktalsensvalds-herskare icke fortfarande skulle komma att ega afgörande inflytande i en stor kommun med kanske sex, åtta à tio tusen invånare. Utskottet synes befara, att samhällets välfärd äfventyras, om icke han fortfarande ensam komme att ega afgörande inflytande på kommunens angelägenheter. Dermed har utskottet — så fattar jag det — tydligen gifvit tillkänna sina varma sympatier för det nuvarande förhållandet. Men för att det icke skall taga sig alltför illa ut, har utskottet tillstyrkt ett af andra motionärer framställt förslag om inskränkning af bolags rösträtt till $\frac{1}{20}$ -del af kommunens hela röstetal, derifrån dock undantaget bolags rösträtt för jordbruksfastighet, hvilken rösträtt sålunda fortfarande skulle få användas oinskränkt.

Vid hastigt påseende måste jag erkänna, att det icke tager sig så illa ut, men just genom det utskottets yttrande, som jag förut citerat, kom jag att tänka på, att det kanske icke är så mycket bevändt med detta reformförslag. Jag tog mig därför för att undersöka, huru det skulle taga sig ut i tillämpningen, dervid jag af helt naturliga skäl valde kommuner i min egen hemort, tillhörande en och samma valkrets. Jag kom till följande resultat. En kommun hade 1898, eller det år för hvilket uppgifter stått till mitt förfogande, 135,108 fyrk, deraf 3 bolag disponerade öfver cirka 92,000 eller omkring 70 procent af kommunens hela röstetal. Enligt utskottets förslag skulle dessa 3 bolags disponenter, med tillägg af deras egna röster, haft att förfoga öfver cirka 23,000 röster, under det att kommunens alla öfriga röstberättigade förfogat öfver cirka 43,000 röster — och dock räknar denna kommun öfver 5,500 invånare. En annan kommun hade för samma år 221,320 fyrk, deraf 7 bolag disponerade öfver cirka 175,000 eller omkring 75 procent af kommunens hela röstetal. Enligt utskottets förslag skulle dessa 7 bolags disponenter, med tillägg af deras egna röster, haft att förfoga öfver cirka 93,000, under det att kommunens alla öfriga röstberättigade förfogat öfver cirka 46,000 röster — och kommunen räknar öfver 11,000 invånare. En tredje kommun hade för samma år 119,412 fyrk, deraf 13 bolag disponerade öfver cirka 92,000 fyrk eller omkring 77 procent af kommunens hela röstetal. Enligt utskottets förslag skulle dessa 13 bolags disponenter, utan tillägg af deras egna röster, haft att förfoga öfver cirka 63,000 röster, under det

att kommunens alla öfriga röstberättigade förfogat öfver cirka 26,000 röster. Denna kommun räknar öfver 6,000 invånare.

För dessa tre kommuner komme utskottets förslag sålunda icke att åstadkomma någon som helst förändring i nu gällande förhållanden. $\frac{1}{20}$ -del af dessa kommuners hela röstetal utgjorde: för den förstnämnde 6,755, för den andra 11,066 och för den tredje 5,970, allt afrundadt i jemna tal. Jag förmodar, att herrarna mycket väl kunna räkna ut, huru pass många småbönder och arbetare som måste samlas för att nå upp till en sådan röstsiffra eller till $\frac{1}{20}$ -del. Min öfvertygelse är, att denna reform, som utskottet nu föreslår, endast skulle blifva en skenreform, hvilken i praktiken icke komme att i någon mån undanrödja de nuvarande missförhållandena.

Då jag icke kan biträda utskottets uppfattning, att den, som nu ensam har afgörande inflytande på en kommuns angelägenheter, äfven efter en reformering af röstskalan fortfarande bör hafva det,

då jag icke kan anse utskottets förslag i någon mån komma att ändra nuvarande förhållande,

då jag anser nuvarande kommunala rösträttsbestämmelser böra reformeras i sådan rigtning, att flertalet af de röstandes antal få afgörande inflytande på kommunens angelägenheter,

då jag anser att fyrskalan icke är en tillförlitlig värdemätare på den sunda omdömesförmågan om hvad som är för kommunen gagneligt, och

då principen om ett absolut röstmaximum redan af lagstifningen erkänts i fråga om den kommunala rösträtten i stad,

så ber jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Zetterstrands med flere reservation.

Herr *Styrlander* instämde häruti.

Herr Söderberg: Herr talman! I likhet med herr Zetterstrand anser äfven jag, att denna fråga är en bland de allra vigtigaste rörande kommunerna på landet, och då jag icke skrifvit under någon af de nu föreliggande motionerna, vill jag härmed tillkännagifva, att jag intager en lika lifligt intresserad ställning för en dylik reform, som jag gjort under föregående riksdagar, då jag skrifvit under liknande motioner. Och jag har velat uttala denna min sympati för den nu föreslagna reformen, så mycket hellre som jag tillhör en ort, der bolagsväldet allt mer och mer griper omkring sig uti kommunerna.

Som det emellertid redan blifvit så mycket ordadt i denna sak, skall jag icke uppehålla herrarna med att relatera något om dessa förhållanden, utan ber endast att få biträda den af herr Zetterstrand m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Med herr Söderberg förenade sig herr *Wahlgren*.

*Angående
ändring i vis-
sa delar af
förordningen
om kommun-
alstyrelse
på landet.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, afslog kam-maren efter af herr talmannen i ämnet framställda propositioner utskottets hemställan samt biföll herr Zetterstrands vid utlåtan-det fogade reservation.

§ 9.

Efter föredragning vidare af lagutskottets utlåtande, n:o 31, i anledning af väckt motion om ändring af 11 § i lagen angående sparbanker, blef utskottets hemställan bifallen.

§ 10.

Angående statskontroll öfver de till fideikommiss-egendomar hö-rande skogar.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande, n:o 32, i anledning af väckt motion om införande af statskontroll öfver de till fidei-kommissegendomar hörande skogar.

Dervid yttrade

Herr Lindblad: Lagutskottets behandling af föreliggande motion kan ju betraktas såsom formelt riktig, men jag saknar i klämman ett ord, som finnes i motiveringen. Klämman lyder: »att herr Lindblads motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd för-anleda». Men i början af sin motivering anför lagutskottet, att utskottet icke *för närvarande* kan tillstyrka att för åstadkommande af kontroll öfver förvaltningen af våra fideikommissskogar göra sär-skild framställning till Kongl. Maj:t. Detta uttryck »för närvarande» tyder på, att utskottet dock i mångt och mycket delar motiven för min framställning. Jag skulle därför, om jag visste, att jag finge något understöd deri, yrka, att äfven i klämman ordet »för när-varande» måtte inflyta. Då emellertid utskottet varit ense om, att ett sådant yrkande som det af mig i motionen gjorda icke nu kan vinna bifall, skall jag inskränka mig till att påpeka, att skogs-komitén, ehuru saken der varit bragt på tal, och mötts med gillande, dock slutligen vid betänkandets affattande stannade vid att ej föreslå några särskilda åtgärder beträffande fideikommisskogarne. Skulle emel-lertid sådana åtgärder anses önskvärda, är det tydligt och klart, att det är *denna* kammare som bör taga initiativet. Att missförhållanden beträffande hushållningen med de enskilda skogarne ega rum, är af Riksdagen erkänt genom den skrifvelse till Kongl. Maj:t, som haft till resultat tillsättandet af skogskomitén, och att mycket be-tänkliga sådana förefinnas, framgår också fullt tydligt af denna komiténs betänkande. Förhållandet beträffande fideikommisskogarne är visst icke bättre, i många fall vida sämre, derpå tror jag man skall kunna uppvisa många exempel. Jag skall nu icke taga kam-marens tid i anspråk med att närmare åskådliggöra detta. Jag vet också, att jag icke är ensam om denna min erfarenhet, och att

jemväl inom lagutskottet framdragits exempel, som tydligen visa, att något behöfver göras beträffande fideikommisskogarne.

Genom fideikommissstadgan af 1686 bereddtes möjligheten att träffa dispositioner om testamenteradt gods för all framtid. Denna stadga innehåller emellertid ganska tydliga bestämmelser derom, att meningen varit att tillförsäkra fideikommissinnehafvare allenast *nyttjanderätt* till det gods, som är föremål för fideikommissstiftelsen. Jag skall be att få uppläsa ett par korta utdrag af denna stadga, der det heter, att ingen skulle »hawa macht något testamenterat godz, huus, fruchtbart Capital eller Jouveler att dela, förminska eller för-yttra, utan man efter man låta sig nöija med then åhrligen theraf flytande nyttan» och vidare, att efterkommande icke kunna i annan rätt och förmån begiära, än sielfve Testamentet efterlåter och thes nyttiare uti thes lifztid åhrligen theraf kan hafwa. Icke heller må någon Åtminstone genom sitt brått och förseende förfördela andre uti Testamentet intresserade och the, som med tiden efter Testatoris föreskrifne wilkor theruti kunna någon rätt och nytta hafva att förwänta!»

Jag vill vidare påvisa, att man har en bestämd folkopinion i detta afseende, som gifvit sig ett tydligt och klart uttryck. Från flere valmän i mitt valdistrikt har till mig framstälts begäran om att något måtte göras för att drifva fram frågan om fideikommissens afskaffande. Jag svarade dem då, att det var omöjligt att nu motionera derom, då en motion i detta ämne så nyligen fallit. Men deremot trodde jag, att för restriktiva bestämmelser beträffande fideikommisskogarne, hvilka bestämmelser skulle inskränka fideikommissinnehafvarnes nyttjanderätt beträffande dessa, skulle kunna vinnas en opinion äfven i Första Kammaren. Sådan var min tankegång, och jag tror, att det kan vara lämpligt att taga fasta på denna, om man vill komma fram till den stora hufvudfrågan, fideikommissstiftelsernas afskaffande. Jag tror nemligen, att här finnes en angreppspunkt, genom hvilken man kan tilltvinga sig uppmärksamhet för frågans lösning inom medkammaren.

Härmed må nu emellertid vara huru som helst, säkert är, att man genom att antaga en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om särskilda bestämmelser beträffande fideikommisskogarne alltid ställer sig på en rättvis grund. Man skulle derigenom återföra bestämmelserna till den punkt, som 1686 års förfatning afser, och man skulle hindra det sköfande af skogskapitalet, som ty värr i våra dagar allt för ofta eger rum. Det är först nu som skogen blifvit ett betydande, men tyvärr också ett allt för lätt realiserbart kapital, och det är också vår tid med dess lättsinne och penningbegär förbehållet att spolia dessa förfädrens sparade tillgångar, då de tyvärr äro allt för lätt åtkomliga.

För att förhindra sådant har min motion framkommit, men jag skall för närvarande icke framställa något yrkande.

Angående
statskontroll
öfver de till
fideikommiss-
egendomar hö-
rande skogar.
(Forts.)

Angående
statskontroll
öfver de till
fideikommiss-
egendomar hö-
rande skogar.

Herr Zetterstrand: Herr grefve och talman, mina herrar! Som herrarne inhemta af anteckningen efter utskottets betänkande, har jag icke varit närvarande vid ärendets behandling inom utskottet. Hade jag det varit, skulle anteckningen i stället kommit att lyda så: reservation af herr Zetterstrand mot utskottets motivering.

(Forts.)

Jag gillar nemligen i allo det slut, hvartill utskottet kommit, men jag skulle motiverat detta på ett helt annat sätt än utskottet gjort. Jag skulle hafva motiverat det ungefär så: »utskottet kan visserligen vitsorda, att värden af de till fideikommissegendomarne hörande skogar ofta är synnerligen otillfredsställande, hvadan, om frågan ses enbart ur skogsvårdens synpunkt, lagstiftningsåtgärder i den af motionären angifna riktning nog kunde finnas önskvärda; men då en sådan speciallagstiftning tilläfvventyrs skulle i någon mån bidraga till att motverka upphäfvandet af den otidsenliga och mot nutida rättsåskådning stridande fideikommissinstitutionen, får utskottet hemställa, att — motionen icke måtte bifallas!

Jag tror, att det är riktigt att denna kammare, hvarje gång fråga om fideikommissen föreligger, uttalar sin bestämda mening, att denna institution bör afskaffas. Så har kammaren gjort förut, och den bör icke underlåta att begagna något tillfälle att göra det. Med anledning deraf, herr talman, skall jag tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan, men med ogillande af dess motivering.

Herr Nilsson i Skärhus. Herr talman! Efter herr Zetterstrands yttrande har jag ej något att tillägga, utan kan i alla delar instämma i hvad han yttrat. Det är just de skäl han framhållit, som gjort, att jag låtit anteckna mig såsom reservant mot utskottets motivering, och jag kan nu icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen i ämnet framställt propositioner, blef med ogillande af utskottets motivering utskottets hemställan bifallen.

§ 11.

Afgåfvos följande nya motioner, nemligen af:

herr *S. von Friesen* m. fl., n:o 173, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t om utarbetande efter vissa grunder af ett förslag till utsträckt valrätt till Riksdagens Andra Kammare; samt

herr *K. Staaff*, n:o 174, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete m. m.

De afgifna motionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>B. Dahlgren</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 2 nästkommande April,				
» <i>J. M. Johansson</i>					
» i Mellbyn	under 5	»	»	2	»
» <i>G. Odqvist</i>	» 4	»	»	2	»
» <i>Hj. Hallin</i>	» 8	»	»	3	»
» <i>N. Boström</i>	» 14	»	»	14	»
» <i>J. A. Sjö</i>	» 12	»	»	2	»
» <i>C. G. Grundell</i>	» 3	»	»	3	»
och herr <i>K. P. Jansson</i>					
» i Edsbäcken	under 2	»	»	4	»

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverförande af medel från de ecklesiastika bostälernas skogsfond till prester-skapets löneregleringsfond; och

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående löne-tursberäkning för vissa lärare vid Göteborgs högskola;

bevillningsutskottets memorial n:o 29, i anledning af kam-rarnes skiljaktiga beslut vid behandlingen af bevillningsutskottets betänkande n:o 27 i anledning af väckta motioner rörande hvit-betssockertillverkningsafgiften och tullen å socker;

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning till utskottets sekreterare; samt

lagutskottets utlåtande, n:o 33, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande formen för äktenskaps ingående.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,53 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös